

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen,
op zaterdag 17 oktober 1959

EEN POLITIEK PROCES : HET GROOT KOMPLOT

Rede uitgesproken door Mr. JOZEF DYCK, advocaat bij de Balie te Antwerpen.

6 mei 1889 ! In de straten van Bergen patrouilleren talrijke rijkswachters. Met wantrouwen houden zij de mijnwerkers in het oog die in werkpak op de trappen van het gerechtsgebouw zitten (1). Deze arbeiders, met hun bleke, ingevallen gezichten, hebben nochtans geen revolutionaire bedoelingen. Ze wachten slechts op de opening van de tweede zitting van het Hof van Assisen van Henegouwen. Op de rol staat de zaak Defuisseaux en consoorten, die enkele weken later spottenderwijze het groot complot zou genoemd worden (2).

Onmiddellijk waren de Parijse operette-avonturen van generaal Boulanger uit de Belgische pers verdwenen (3), een moordaanslag op de Franse president Carnot ging onopgemerkt voorbij (4). In de salons praatte men niet langer over het mysterie van Mayerling (5), ja zelfs de wereldtentoonstelling van Parijs waar de zo pas opgerichte Eiffeltoren iedereen met verstomming had geslagen, was uit de aktualiteit verdwenen.

7 mei 1889 ! « Dit proces is een schandaal ! », buldert Mr. Janson (6). Gans België is nu in gedachten te Bergen en beleeft het complot, waarvan de verdediging het politiek karakter onderlijnt en waarvan zij profetisch verklaart dat het de ondergang van een politiek regime betekent (7).

4 januari 1959, 70 jaar later ! Ernstige incidenten hebben plaats te Leopoldstad. De leiders der Abakobeweging worden aangehouden. Maar in het moederland is men de harde les van 1889 niet vergeten. Begin februari reeds herinnert de Belgische pers aan een vroeger politiek proces : het groot complot (8). Gelukkig wijst alles er op dat er in Belgisch Kongo geen nieuwe « Heksenjacht » zal worden opgevoerd.

Bij politieke processen rechtvaardigt of veroordeelt men bepaalde politieke gedachten : het oordeel dat men velt verschilt naargelang tijd en plaats.

Het is nu zeer moeilijk, wanneer politieke passies in het spel zijn, de wettelijkheid van bepaalde daden te onderscheiden.

Een gerechtvaardigde revolutie is enkel een oproer dat slaagde, en de revolutionair die sneuvelt in de strijd is naar het oordeel van de enen een martelaar voor wie men een standbeeld moet oprichten, voor anderen is hij slechts een gevaarlijke onruststoker die geen medelijden waard is (9).

En toch zijn in dergelijke processen de beschuldigen en de feiten van weinig tel. Daarentegen staan de ideeën die zij vertegenwoordigen, in het brandpunt van de belangstelling.

Gericht tegen de bestaande maatschappelijke structuur en verkondigd door personen die de exponenten zijn van hun tijd, moeten die gedachten dan ook gezien worden in het historisch kader waarin ze zich afspelen.

Laten we dus even onze aandacht wijden aan de Belgische politieke gebeurtenissen van de tweede helft van de 19de eeuw.

* * *

Wanneer men de parlementaire verslagen van 1860 tot 1864 doorloopt, krijgt men geen te hoge dunk van de staatslieden die 's lands politiek bewind in handen hadden. Zij geven het eentonig beeld, soms bespottelijk en soms ergerlijk, van een bijna onafgebroken zinloze ruzie tussen liberalen en katholieken waarbij steeds dezelfde thema's tot vervelens toe terugkeren (10).

Vanuit het parlement beïnvloedt deze twist het hele openbare leven dat zich in twee kampen splitste, waarin alles, mensen en dingen, van te voren geklasseerd werd en de klerikale of liberale stempel droeg (11). In 1878 en 1884 bereiken deze godsdiensttwisten hun hoogtepunt.

De verkiezingen van 11 juni 1878 betekenen de triomf van het vrijzinnig en anti-klerikaal liberalisme (12). Een strijd op leven en dood gaat beginnen. Biecht- en preekstoelen worden omgebouwd tot barrikaden, de steun der weldadigheidsbureaus wordt

afhankelijk gesteld van de liberale overtuiging der behoeftigen.

De wet Van Humbeeck op het lager onderwijs opent de vijandelijkheden. De Belgische bisschoppen voeren echter een ongemeen snelle tegenaanval uit: de excommunicatie van de scholen zonder God.

Nu moet de regering Frère-Orban een grote slag slaan: zij verbreekt de diplomatieke betrekkingen met de Heilige Stoel. Uit protest verschijnen de bisschoppen niet op de 50ste verjaarsfeesten van de Belgische Onafhankelijkheid. Enkele maanden volstaan om ons land opnieuw de godsdienstoorlogen van de 16de eeuw in al hun intensiteit te doen beleven (13).

Frère-Orban vergat klaarblijkelijk dat de antiklerikale burgerij die hem steunde, slechts een klein deel vertegenwoordigde van de natie, waarin het geloof, of alleszins de katholieke traditie, zeer levendig gebleven was en waarin daarenboven het gezag van de Kerk onaangetast bleef voortbestaan, niet alleen bij een groot deel van de inwoners der steden, maar zonder uitzondering bij de landelijke bevolking (14).

De politiek der regering heeft dan ook een onverwacht resultaat. De katholieke burgerij die tot dan toe verdeeld was in twee frakties, de liberaal-katholieke en de ultra-montaanse, groepeerde zich in een geünifieerde confessionele partij (15). Kardinaal Dechamps en Woeste zorgen er voor dat tegenover het dreigend gevaar de jonge partij haar pauselijke adelsbrieven ontvangt (16).

De verkiezingen van 11 juni 1884 zijn een ramp voor de liberalen die onder meer te Brussel door een katholiek-onafhankelijke coalitie verslagen worden. Wie zonder ophouden strijdt voor ideeën, betaalt bij de eerste gelegenheid een tol aan de zwakheden der massa! Stichter van scholen moest het ministerie de belastingen verhogen om zijn werk in stand te kunnen houden, wat meteen aan de mogelijke sympathie der « censitaire » burgerij voor deze anti-klerikale regering een zware slag toebracht (17).

* * *

Gematigdheid, na een katholieke overwinning van zulke afmetingen, kon alleen worden ingegeven door een onthutsende beleefdheid en zou voor de katholieke kiezers betekend hebben dat hun jonge partij reeds van bij de aanvang kapituleerde voor haar liberale erfvijand.

Een nieuwe katholieke regering wordt gevormd. Aan het hoofd ervan staat Jules Malou met als voornaamste medewerkers Woeste en Jacobs, de katholieke leiders in de schoolstrijd. Die twee namen alleen betekenen reeds een oorlogsverklaring (18)!

In een buitengewone zitting der Kamers wordt nog een nieuwe schoolwet gestemd, maar onmiddellijk organiseren de liberalen over geheel het land betogingen. Hun doel is duidelijk, zij willen de Koning beletten de wet te bekrachtigen.

Op 7 september 1884 manifesteren de katholieken op hun beurt te Brussel. Het wordt een ramp. Vlaggen worden afgenomen, muziekinstrumenten vernield en een groot deel der betogers wordt in talrijke vechtpartijen terdege bewerkt met knuppels. Onder het voorwendsel de manifestanten te beschermen had de politie en de burgerwacht van de liberale burgemeester Buls zich bij deze schermutseling niet onbetuigd gelaten (19).

In de maand oktober 1884 hebben er gemeenteverkiezingen plaats die vanzelfsprekend in het teken staan van de nieuwe schoolwet. De liberalen boeken suksessen in de grote centra en Leopold II neemt de gelegenheid te baat om een Jacobs en Woeste

hun ministerportefeuilles te vragen. Hun ontslag wordt gevolgd door dit van Jules Malou die als eerste-minister vervangen wordt door de meer gematigde Beernaert (20).

De rechterzijde, de katholieke burgerij en de geestelijkheid, zijn erover verontwaardigd dat juist de aanvoerders in de schoolstrijd getroffen worden door wat zij noemen « de door lafhartigheid geïnspireerde ondankbaarheid » van Leopold II. Het is dan ook geen toeval dat in de kerken op het einde van de zondagmis het « Domine salvum fac » vergeten wordt (21).

Men heeft zich afgevraagd waarom de Koning tot deze maatregel overging? Op het einde van '84 verlangde Leopold II dat de innerlijke twisten die het land verdeelden hun scherp karakter zouden verliezen. Hij twijfelde echter aan de sterkte en de veerkracht van de jonge katholieke partij en vreesde dat de regering er niet toe in staat zou zijn de onmisbare medewerking van de oppositie te bekomen voor de goedkeuring van zijn koloniaal werk, waarvan de Conferentie te Berlijn het hoogtepunt moest zijn. Het is aldus niet gewaagd te veronderstellen dat de Koning de oppositie door het ontslag der ministers gunstig heeft willen stemmen. Trouwens Leopold II offerde geen enkel grondwettelijk principe op: de nieuwe schoolwet was bekrachtigd en afgekondigd. Hij offerde alleen personen en in zijn ogen waren die van weinig of geen tel (22).

* * *

Zinloze godsdiensttwisten, daarvoor had men have en goed over, daarvoor gaf en kreeg men klappen, schooloorlog daarvoor interesseerde zich de burgerij! Sociale problemen bestonden voor haar niet. In een tijdsspanne van 50 jaar had de bourgeoisie ten andere haar programma voltooid (23). Zij had de grondwettelijke vrijheden in de meest individualistische zin ontwikkeld, doch vergat daarbij dat het voortbestaan van die vrijheden kon afhangen van de oplossing van sociale spanningen.

Wel had rond 1860 een deel van de rechterzijde, « La jeune Droite » getracht door een uitbreiding van het kiesrecht het politiek leven te openen voor de grote massa. Zij moest echter zwichten voor een meerderheid van immobilisten, met het gevolg dat de reformistische beweging zich tijdelijk totaal van de rechterzijde afkeerde (24).

Een kristelijk-sociaal systeem moest de weergave zijn van de verhoudingen in de maatschappelijke hiërarchie. Door een paternalistisch en caritatief beschermheerschap de stoffelijke en geestelijke nood lenigen van de lagere klassen, ziedaar het sociaal ideaal zoals de katholieke burger het zich in de tweede helft der 19de eeuw voorstelde. Wanneer de katholieke burgerij in haar klasse-egoïsme aan de arbeidsstand de gelatenheid preekt, verzekert zij meteen de veiligheid van de bezitters en de welvaart van de ondernemingen (25).

Bij de liberalen ijverden weliswaar heel de 19de eeuw door enkele vooruitstrevende intellectuelen, volgelingen van de Verlichting en vertrouwd met Rousseau, Voltaire en Encyclopedisten voor een ontvoogding van de volksklassen. Dat die volksklassen, wier staatsburgerlijke rechten zij bepleitten, er meestal niet eens toe in staat waren hun ideologieën te bgrijpen, laat staan ze in werkelijkheid om te zetten (26), belette niet dat deze strekkingen in de liberale partij geregeld terugkeerden, waar ze vanzelfsprekend diametraal tegenover deze van de doctrinairers stonden.

Na de liberale nederlaag van 1884 wordt het standpunt van de progressisten, die een uitbreiding van het

stemrecht nastreven, nog radikaler. Zij beschikken nu over een partijorgaan « La Reforme » en de liberaal-progressistische volksvertegenwoordigers houden niet op te verkondigen dat het parlement zich van de natie scheidt en blind is voor de sociale veranderingen die zich door talrijke tekens aankondigen (27).

Alles tevergeefs echter! De verblinding der twee grote politieke partijen was van die aard, dat men moet veronderstellen dat zelfs de stichting van de Belgische Werkliedenpartij onopgemerkt was voorbijgegaan.

* * *

Alhoewel Marx en Engels hun kommunistisch manifest een dertigtal jaren vroeger hadden geschreven is het slechts rond 1875, na de ondergang van de Internationale, dat men in ons land de eerste sporen van een arbeiderspartij aantreft (28). In Augustus 1885 worden te Antwerpen de statuten van de Belgische Werkliedenpartij aanvaard (29).

Die stichting was het resultaat van een lange en geduldige inspanning, geleverd door enkele loonarbeiders, die begrepen hadden, dat in de politieke konstellatie van die tijd hun lot enkel en alleen kon verbeterd worden door een wijziging van de sociale orde (30).

Alhoewel vast besloten te komen tot een grondige verandering van de politieke en economische instellingen, zijn de stichters zich bewust van hun zwakte en ze beseffen dat ze tijd nodig hebben om zich te versterken. Zij denken noch aan oproer, noch aan gewelddadigheden daar die hen in de beste verontrouwing alleen een denkbeeldig en tijdelijk gezag zouden verschaffen (31); de geleidelijke verovering van het algemeen stemrecht is hun doel.

De gebeurtenissen van het verschrikkelijk jaar 1886 zullen de leiders der jonge partij er echter aan herinneren dat sommige hunner volgelingen een gans andere opvatting over de aan te wenden methodes hadden.

Bij het ontbreken van politieke vrijheid blijven burgeroorlog en revolutie het enige waarop de massa's voor hun bevrijding kunnen hopen en zij moeten nog steeds de enige hoop schijnen waar soortgelijke omstandigheden bestaan. Men kan immers ofwel regeren door de hoofden te tellen ofwel door de hoofden te vellen (32).

* * *

Alhoewel reeds tijdens de eerste maanden van '86 te Birmingham, Madrid, Amsterdam en Londen sociale troebelen waren losgebarsten liet, begin maart, toch niets veronderstellen dat er in ons land weldra bloedige onlusten zouden plaatsgrijpen.

Te Londen hadden duizenden personen betoogd, geschaard rond de rode vlag. Het was er echter niet bij gebleven: de magazijnen van Piccadilly en Oxford werden geplunderd, de ruiten van de clubs der gentlemen stukgeworpen met de voorwerpen die men gestolen had bij de edele dames van West-End (33).

Op 18 maart houdt een groep anarchisten te Luik in het café National aan de Place Delcourt een meeting ter herinnering aan de 15de verjaardag van de Parijse Commune. Een paar honderden in de zaal, buiten duizenden nieuwsgierigen. « Les propriétaires, roept een zekere Wagener, c'est avec la dynamite qu'il faut les traiter! » Enkele minuten later heeft de Luikse burgerij het treurige voorrecht kennis te maken met de eerste uitbarstingen van een niets ontziende volkswoede.

Nauwelijks is de rust te Luik hersteld of de onlusten

slaan reeds met een ongewone snelheid over naar de andere delen van het land.

Op 25 en 26 maart heerst in de streek van Charleroi een echte terreur. Stakingen gepaard met brandstichtingen, plunderingen en dynamietaanlagen zijn aan de orde van de dag (35).

Te Roux, Gilly, Quaregnon levert men echte veldslagen. De troepen onder bevel van de hardvochtige en niets ontziende generaal Van der Smissen schieten op de stakers: « Zij vroegen brood en zij kregen lood », schreef een journalist van die tijd (36).

De repressie is snel en onmeedogend, zoals altijd wanneer zij de nodige sereniteit mist. Dwangarbeid en zware geldboeten worden met milde hand uitgedeeld. Men denkt nog steeds dat het volstaat zwaar te straffen om sociale wantoestanden te doen verdwijnen, terwijl juist in zulke periodes de rechtvaardige oplossingen het moeilijkst te vinden zijn.

Alhoewel de leiders van de werkliedenpartij door de opstandige beweging even verrast waren als de regering, vervolgt men Alfred Defuisseaux voor de uitgave van zijn Volkscatechismus (37), waarin men ten onrechte de voornaamste aanleiding tot het oproer wil zien (38).

In werkelijkheid vervolgt men Defuisseaux omdat zijn Volkscatechismus door zijn bevattelijke vorm van vragen en antwoorden, door zijn eenvoudige taal en kernachtige stijl, de terreur verspreidde bij de burgerij en haar voor het eerst, het weze dan uit angst, de ogen opende.

* * *

De naam Alfred Defuisseaux vliegt als een meteor door de geschiedenis van de Belgische Socialistische Beweging (39). Na zijn inschrijving in 1868 aan de balie te Bergen, strijdt hij aan de zijde van zijn oudere broer Léon, die in 1870 als liberaal-democratisch volksvertegenwoordiger gekozen werd. In meer dan verdachte omstandigheden als advocaat geschrapt (40), wijkt hij uit. Jarenlang verneemt men niets meer van hem, doch plots begin 1886, op het ogenblik dat de werkliedenpartij haar propaganda voor het algemeen stemrecht versterkt, is hij terug in België en publiceert zijn Volkscatechismus.

Onmiddellijk wordt hij aldus de leider van de beweging voor het algemeen stemrecht en tevens één der aanvoerders van de socialistische partij. Veroordeeld, vlucht hij als een legendarische vrijheidsstrijder, verkleed als veekoopman, in een kar getrokken door een afgedankt renpaard, naar Holland en vandaar naar Frankrijk (41).

Zijn invloed op de arbeiders in de Borinage is zo groot dat elke drie maanden een afvaardiging hem nabij Parijs zal opzoeken om de toestand te bespreken en richtlijnen te krijgen.

* * *

Tijdens de zitting van 30 maart 1886 brengt Beernaert in de Kamer verslag uit over de gebeurtenissen van Luik en Charleroi. Hij wenst het leger geluk, betreurt de bloedige repressie niet, maar geeft toe dat het lot van de arbeiders belangstelling verdient. Ze zouden echter moeten begrijpen, zegt hij, dat ingevolge de economische crisis het kapitaal niet in een betere toestand verkeert (42). En toch schijnt die eerste verwittiging enig resultaat te hebben. Door Beernaert wordt de oprichting van een commissie voor onderzoek van de arbeidsvoorwaarden aangekondigd.

De waarheid barst los. Arbeidsdagen van 12 uur

en meer zijn schering en inslag, lonen worden uitbetaald in herbergen met het gevolg, dat het alcoholisme hoogtij viert. Wie niet drinkt, krijgt geen werk! De arbeiders zijn gehuisvest in echte sloppen, kinderen van 7 jaar moeten 10 uur en meer per dag arbeiden. Analfabeten telt men bij duizenden. Totale ondervoeding maakt het trouwens de meeste kinderen onmogelijk enige intellectuele inspanning te leveren.

Het euvel lag echter vooral in het feit dat een bepaald deel van de leidende politieke persoonlijkheden, zoals een Woeste en een Frère-Orban eenvoudig weigerden aan te nemen dat er een sociale kwestie bestond (43).

In 1886 was en bleef België zoals Marx het uitdrukte het paradijs van het kapitalisme. Dit was het geleidelijk meer geworden zodat na het eerste treffen van maart aan beide zijden van een brede maatschappelijke kloof, twee totaal vijandige klassen tegenover elkaar stonden (44).

* * *

Het politiek en sociaal kader waarin het groot komplot zich afspeelt, heb ik getracht, met de nodige historische kritiek te schilderen. Gelukkig is het veel gemakkelijker onpartijdig te blijven bij de studie van het verleden omdat de verwijdering in de tijd de passies afkoelt.

Aan diegenen die mij zouden verwijten te streng geweest te zijn voor de twee grote politieke partijen en sommige hunner leiders, zou ik kunnen antwoorden dat de historicus slechts een getuige is en soms zelfs een vervelende. Dit stoort hem trouwens niet; hij heeft immers de voldoening de waarheid te dienen.

Een regering die uit partijpolitieke overwegingen de realiteit uit het oog verliest en sociale troebelen negeert, weet dat er uiteindelijk nog slechts één redmiddel overblijft. Zij zal soortgelijke troebelen zelf opnieuw uitlokken om vervolgens door een voorbeeldige bestraffing de ontevreden angst aan te jagen en op te treden als redder van de gevestigde maatschappelijke orde.

De regering Beernaert heeft gepoogd hetzelfde te doen, doch met de meest rampzalige gevolgen. Op minder dan 10 jaar tijd bekwam zij wat ze voor altijd had willen verhinderen.

* * *

Het is een der treurigste maar best vaststaande historische realiteiten dat een bepaalde sociaal-economische groep nooit spontaan afstand doet van haar machtsmonopoliën (45). Aldus wordt Alfred Defuisseaux er uiteindelijk toe gebracht te verkondigen dat men de tegenstand van de burgerij enkel en alleen kan overwinnen door angst en gewelddaden (46).

De Brusselse, Gentse en Antwerpse socialisten houden het echter bij de evolutionistische opvatting. Weldra worden zij door de gebroeders Defuisseaux beschuldigd van gematigdheid en zwakheid, ja zelfs van verraad (47).

Alhoewel Defuisseaux uit de partij gesloten wordt (48), zetten zijn aanhangers het door hem voorgestelde programma in daden om. In mei '87 breken voor de eerste maal in ons land stakingen uit met een politiek doel (49). Meetings, dynamietontploffingen, vechtpartijen tussen stakers, werkwilligen en rijkswachters worden overal gemeld. Weldra vallen er doden, maar de regering waakt (50).

In de loop der maand mei richten de leiders van de industrie alarmerende rapporten tot de parketten.

De rijkswacht wordt in alle arbeidscentra versterkt terwijl het leger zich in de garnizoenen klaar houdt om in te grijpen. In de stations staan dag en nacht treinen onder stoom om troepen te vervoeren naar de bedreigde plaatsen (51).

Het is in die omstandigheden dat op 21 mei 1887 twee agenten van de Staatsveiligheid het beruchte en geheime onderhoud met Beernaert hebben. De juiste betekenis ervan zal slechts later door het groot komplot in het licht gesteld worden.

Het congres van augustus 1887 brengt de definitieve scheiding. De «titisten» van de gebroeders Defuisseaux verlaten de werkliedenpartij en stichten de republikeins-sociale partij (52), onder leiding van Georges Defuisseaux, een neef van Alfred. Kost wat kost wil deze zo vlug mogelijk een nieuwe staking met een uitgesproken revolutionair karakter uitlokken (53). Met dit doel heeft in december 1887 een eerste congres van de afgescheurde groep plaats te Châtelet en dit onder voorzitterschap van een zekere Laloi (54).

Van dat ogenblik af smeult het vuur in Wallonië. Reeds in februari signaleert «Le Peuple» de aanwezigheid van anarchisten in de Borinage en «La Réforme» verwittigt haar lezers dat ze de vooravond der revolutie beleven (55).

Leopold II die zich op 4 juni 1888 naar Houdeng begeeft wordt er onthaald op de kreten: «Leve het algemeen stemrecht, leve de republiek, weg met Coburg!» U heeft natuurlijk reeds geraden dat, zoals het bij dergelijke manifestaties past, de menigte de Marseillaise zingt (56). Dit belet Leopold II niet «cyniekweg» aan de aanwezige burgemeesters te vragen hun moedige bevolking te danken voor de schone en hartelijke ontvangst (57).

De beweging wordt heftiger en heftiger. In die atmosfeer beslissen de leiders van de republikeins-sociale partij begin december 1888 een tweede congres te houden te Châtelet, weer onder voorzitterschap van Laloi. Het groot komplot begint (58).

* * *

De eerste dag heeft dit congres zeker geen revolutionair karakter. Rijkswachters in burger bevinden zich in de zaal en men moet hen zelfs verzoeken deze te verlaten, terwijl de pers getrouw de namen der aanwezigen vermeldt (59). Op 3 december wordt echter de fameuze geheime zitting, vertrekpunt van het komplot, gehouden.

Het staat alleszins vast dat Georges Defuisseaux op die bijeenkomst de voornaamste rol speelde, maar dan in echt romantische stijl. Toen al de afgevaardigden binnen waren deed hij de toegangsdeur op slot en plaatste de sleutel voor zich op tafel, opdat niemand de zaal zou kunnen verlaten. Hij verplicht daarop al de aanwezigen te zweren, niet alleen het geheim der beraadslaging te bewaren, maar ook trouw te blijven aan de republiek.

Dit belet niet dat enkele uren later het parket weet wat er gebeurde; de politiecommissaris had inderdaad op de zolder van een naburig huis een politieagent geposteerd, die de besprekingen van de geheime zitting tot in de kleinste bijzonderheden volgen kon! (60)

Geestdriftig wordt de algemene werkstaking gestemd, hetgeen in werkelijkheid betekent, zegt Georges Defuisseaux, dat de revolutie werd afgekondigd.

Heel de maand december gebeuren er aanslagen, die op het eerste gezicht een uitgesproken anarchistisch karakter hebben. Wapens en munitie worden uit-

gedeeld. Te Morlanwelz, La Louvière en Farciennes moet het geluid van de ontploffende dynamiet de burgerij hebben doen geloven dat de dag der grote afrekening met rasse schreden naderde. De ene «zwarte» meeting volgt op de andere. De redenaars spreken er in een volledige duisternis, soms met de rug naar hun toehoorders gekeerd, soms in een ton of met de hand voor de mond, opdat niemand hun stem zou herkennen. Nuttelose voorzorgen want rijks-wacht, politie of verklikkers weten zich praktisch tot elke meeting toegang te verschaffen.

De processen-verbaal stromen binnen en eigenaar-dig genoeg signaleert men overal vóór de ontploffingen de aanwezigheid van dezelfde personen: de namen Laloi en Pourbaix vindt men steeds terug.

De springstof richt echter praktisch geen schade aan en wat meer is, sommige personen worden er door de Staatsveiligheid te voren van verwittigd dat een ontploffing nabij hun woning zal plaats grijpen (61).

Alhoewel de procureur-generaal in gezelschap van de administrateur der Staatsveiligheid een bezoek brengt aan het Centrum, wat alleszins op een zeer ernstige toestand schijnt te wijzen (62), meent de gouverneur van Henegouwen in zijn rapporten aan de regering dat de toestand in het geheel niet alarmerend is (63). Hij is integendeel van oordeel dat het congres in volledige orde verliep en in werkelijkheid geen invloed uitoefent op de arbeiders.

Rond 10 december wordt het aktieterrein verlegd naar de Borinage. Te Frameries op het coöperatief komt een telegram toe, opgesteld in sybillijnse bevoordingen, waaruit de komst van Alfred Defuisseaux uit Frankrijk moet blijken.

Het parket schijnt echter vast besloten deze maal een grote slag te slaan. Al wie van dichtbij of van ver maar iets te maken heeft met het zogenaamd komplot, wordt in de loop der maand december aangehouden. De regering kondigt aan dat men een uitgebreide samenzwering tegen de veiligheid en het bestaan van de staat ontdekt heeft en dat men er eindelijk in geslaagd is de leiders, die gedurende maanden de terreur verspreid hebben en de burgerij de angst op het lijf gejaagd, aan te houden.

Het onderzoek wordt geleid door twee piepjonge onderzoeksrechters, te Bergen door Legrand, te Charleroi door Oblin. Eén van de aangehouden, een zekere André ontpopt zich van den beginne af als hun beste medewerker (64). Niet tevreden zijn eigen rol in het daglicht te stellen legt hij een verklaring af, die de hoeksteen van de beschuldiging zal worden. Volgens André zijn de gebeurtenissen, die in België geleid worden door Alfred Defuisseaux, een deel van een reusachtige internationale beweging, opgebouwd in Amerika en die er toe strekt de universele republiek in het leven te roepen. Te dien einde wil men gewapende arbeiders naar Brussel doen oprukken om er op de puinhopen van het koninklijk paleis en de Congreskolom de rode vlag te planten. Te zelfder tijd zouden gewapende benden uit Frankrijk binnenvallen om de opstandelingen hulp te bieden.

Naarmate het onderzoek vordert komen meer en meer elementen de beschuldiging staven. Men vindt een geheimschrift op basis van een cijfercode, waarmee de experten wekenlang werk hebben om het te ontcijferen. Op het einde van de instructie krijgt men echter een eerste verrassing, waarvan de verdachten en hun raadslieden trouwens totaal onwetend zijn daar zij geen kennis mochten nemen van de bundel: Notelteurs, afdelingshoofd bij de Staatsveiligheid, komt op bevel van de Minister van Justitie ver-

klaren dat Laloi en Pourbaix betaalde aanbrengrers zijn.

Alles gaat nu snel in zijn werk. Op 6 maart tekent de advocaat-generaal zijn akte van beschuldiging, die gedrukt en daarna betekend wordt aan de beschuldigen. Enkele dagen later verschijnt een uittreksel van deze akte in de pers. Onmiddellijk klaagt de «Journal des Tribunaux» die handelwijze aan (65). Tijdens het onderzoek heeft men geweigerd aan de verdachten en hun advocaten inzage te geven van de bundel en, alsof dit alles nog niet erg genoeg was, publiceert men nu de akte van beschuldiging, die gedurende weken zonder tegenspraak van de verdediging zal blijven.

Men beperkt zich echter niet tot een protest. Korte tijd later verschijnt een brochure opgesteld door Léon Defuisseaux met als titel: «Réponse à l'acte d'accusation» (66). Deze brochure wordt aan alle kandidaat-gezworenen gezonden. Het evenwicht tussen verdediging en beschuldiging is hersteld.

27 samenzweerdere moeten voor het Hof van Assisen verschijnen, onder beschuldiging aanslagen gepleegd te hebben met als doel de regeringsvorm te veranderen, de burgers de wapens te doen opnemen tegen het koninklijk gezag en de wetgevende kamers en burgeroorlog, verwoesting, moordertij en plundering te verwekken. De voorziene straffen zijn niet mals: levenslange hechtenis en dwangarbeid van 15 tot 20 jaar.

Welk prachtig thema voor een requisitoir, trillend van 19de eeuwse burgerlijke verontwaardiging!

* * *

Ge kent nu de Belgische politieke en sociale toestanden, de beschuldigen en de feiten. Het proces kan dus beginnen.

Maar vooraleer de gerechtszaal binnen te treden, wil ik nog even uw aandacht vragen voor twee instellingen, waarvan de ene in het duister werkt en de andere in het volle licht. Ik bedoel de Staatsveiligheid, die het komplot opbouwde, en de balie, die het onthulde.

Alhoewel een anachronisme, door de arbitraire machten die zij bezat, had de Staatsveiligheid tijdens de troebele tijden van het Voorlopig Bewind een bloei-periode gekend. Verheven tot de waardigheid van een departement had ze echter vlug van haar belang verloren en was zelfs verplicht op zoek te gaan naar een minister die haar onder zijn bevoegdheid wilde hebben (67).

Wellicht was dit te verkaren door de buitengewone voorrechten die aan haar administrateur gegeven waren (68). Alle regeringen hadden er echter dankbaar gebruik van gemaakt; in de politiek zijn er immers van die maatregelen die men wettelijk oordeelt wanneer men ze zelf uitvoert, doch schandelijk wanneer men ze moet ondergaan.

De toenmalige administrateur Gauthier de Rasse, oud-procureur des konings te Doornik, had, zoals het een degelijk ambtenaar past en alhoewel benoemd door een liberale regering, buitengewone diensten bewezen aan de katholieke ministers tijdens de betogingen van 1884 (69). Hij zou er slecht voor beloofd worden.

In een sociaal systeem dat gesteund was op de private economie en het onroerend bezit, waren vanzelfsprekend de menselijke kontakten en conflicten niet kollektief, maar individueel. De 19de eeuw was dan ook de eeuw van de advocaat.

De balie vormde een echte aristocratie die in feite leiding gaf aan de natie. In de beperkte oligarchie van het cijnskiesstelsel was de advocaat in de werkelijke zin van het woord «de meester». Eraan gewend te

spreken in het publiek, voorzien van een humanistische cultuur die toen nog de wetenschappelijke overtrof, nam de advocaat deel aan de politieke strijd in al zijn aspecten (70).

Hij had trouwens tijd om zich voor de politiek te interesseren. Zijn cliënt kon hij verdedigen zonder drager te zijn van een diploma van accountant, architect of geneesheer, concurrentie van zaakwaarnemers of volmacht dragers had hij niet te vrezen, er bestond geen Instituut van de Wissel, geen Rijksfonds voor Maatschappelijke Zekerheid en geen Pensioen voor Zelfstandigen.

Weliswaar klaagde men erover dat de rol van het Hof van Beroep overbelast was, dat de besluiten laat-tijdig gewisseld werden en dat de pleidooien te lang waren (71). Men klaagt er vandaag trouwens nog altijd over.

Spoeden we ons nu naar de gerechtszaal, waar de plaats der persfotografen nog ingenomen wordt door handige tekenaars en karikaturisten, die met vaardige hand de tenoren der balie voor het nageslacht zullen vereeuwigen (72).

* * *

Op 6 mei 1889 begint voor het Assisenhof te Bergen het proces, onder voorzitterschap van François Pécher, raadshier bij het Hof van Beroep te Brussel. Hij zou de debatten op schitterende wijze leiden (73). De heer Raymond Janssens bekleedt de zetel van het Openbaar Ministerie. Op de banken der verdediging 19 advocaten; naast elkaar, advocaten bij het Hof van Casatie, stafhouders en oud-stafhouders, maar ook piepjonge stagiaires, gekomen uit Brussel, Bergen en Charleroi; naast elkaar katholieken, kristen-democraten, onafhankelijken, liberalen en socialisten, die allen luid verkondigen daar gekomen te zijn om de vrijheid van mening en van vereniging, alsook de rechten van hun broeders-arbeiders te doen eerbiedigen (74).

De verdediging bevindt zich achter drie rijen tafels; op de tweede rij, in het midden, twee jonge confraters, die de bundel van 1.250 stukken onderzocht hebben en er een inventaris van hebben opgesteld. Het volstaat dat een verdediger hun een stuk vraagt opdat hij dit onmiddellijk zou ontvangen. Zulke echte samen-horigheid en confraterniteit had men aan de balie nooit tevoren gezien (75)!

Bij de samenstelling van de jury worden de wrakingen namens de beschuldigen uitgevoerd door Janson, daartoe aangesteld door al de verdedigers. Geen twijfel dat de politieke overtuiging van ieder jurylid én door het Openbaar Ministerie én door de verdediging gekend was. Het wrakingsrecht wordt dan ook uitgeoefend tot volledige uitputting (76).

Picard, die op verzoek van de Staatsveiligheid en met toestemming van de Minister van Justitie (77), de verdediging van Laloi kosteloos waarneemt, doch op voorwaarde dat hij, indien nodig, de Veiligheid zou mogen aanvallen, geeft van bij de aanvang de stelling van de verdediging te kennen: het onderzoek is onvolledig. De verdediging zal de instructie ter zitting voltooien en daarbij de juryleden een en ander vertellen waarvan ze zullen opkijken (78)!

Onmiddellijk wordt het Openbaar Ministerie het mikpunt van een ononderbroken vuur van de verdediging.

De rollen worden omgekeerd, van beschuldiger wordt de advocaat-generaal beschuldigde.

De verdediging protesteert in de eerste plaats tegen de vroegtijdige publikatie van de akte van beschuldiging in de pers (79).

Zij protesteert tegen de houding van onderzoeksrechter Oblin, die tijdens zijn onderzoek verneemt dat

Laloi een agent is van de Staatsveiligheid maar dit niet vermeldt in zijn proces-verbaal (80).

Zij protesteert tegen de houding van onderzoeksrechter Legrand, die op ondervraging bekent, dat hij Pourbaix na zijn aanhouding in vrijheid heeft doen stellen op een bevel van Brussel, doch vergat daarvan enig spoor in de bundel te laten (81).

Zij protesteert tegen de houding van de politie, waarvan twee commissarissen moeten toegeven dat zij geregeld personen naar meetings stuurden en hun inlichtingen gebruikten om processen-verbaal op te stellen, zonder daarbij echter melding te maken van deze tussenpersonen en de zaken voorstelden alsof zij zelf getuigen waren geweest. Ziedaar, zegt de verdediging, de organisatie van de gemeentelijke, geheime politie naar het voorbeeld van de staatspolitie (82).

En de verdediging behaalt, te midden van de heftigste incidenten, overwinning op overwinning!

Zij bekomt dat de leiders van de Staatsveiligheid zouden gehoord worden. Deze onthullen de rol van de provocateurs en verklaren dat volgens hen de beschuldiging niet alleen alle grond mist maar daarenboven nog een poitieke fout betekent.

Zij bekomt na een week van de meest heftige debatten dat Pourbaix, die tot dan toe een werkelijke straffeloosheid had genoten, aangehouden wordt (83).

De rol van de provocateurs is een schandaal! Zij beperkten er zich niet toe de agitators en de leiders in het oog te houden, maar speelden bovendien een actieve rol en leverden dynamiet aan naïeve sukkelars die er, gelukkig zonder al teveel kwaad, gebruik van maakten.

Pourbaix en Laloi hebben zich trouwens op schitterende wijze van hun taak gekweten. Laloi was de vertrouwensman van Alfred Defuisseaux geworden en het was onder zijn invloed dat het congres van Châtelet gehouden werd, met het gevolg dat hij aldaar tot voorzitter gekozen werd. Stel U derhalve deze ongelooflijke situatie voor: Laloi, agent van de Staatsveiligheid, voorzitter van het congres, in wiens handen de deelnemers zweren met hun leven in te staan voor de meest volledige geheimhouding.

De rol van Pourbaix was zo mogelijk nog meer uitdagend geweest. Bij vergissing aangehouden op 12 december tijdens een opstootje, begaf hij zich op dat ogenblik naar Frankrijk met de klaarlijkkelijke bedoeling Defuisseaux naar België te brengen en over te leveren aan de rijkswacht. Hij had trouwens een schitterend scenario uitgedacht. Alfred Defuisseaux zou buiten zijn weten drager zijn van tabak en schijnbaar als smokkelaar aangehouden worden aan de grens (84).

Al deze revelaties brengen de advocaat-generaal in het nauw en ter zitting van 13 mei is hij ertoe genoodzaakt al de beschuldigingen waarin provocateurs gemengd zijn, te laten vallen (85).

De ene verrassing volgt nu op de andere! De aanwezigen kunnen hun oren niet geloven wanneer de procureur des konings te Charleroi bevestigt dat hij er reeds in 1887 vooraf door de Veiligheid van verwittigd werd dat dynamietaanlagen zouden gebeuren (86).

Op ondervraging verklaart de administrateur dat noch hijzelf, noch de Minister van Justitie in werkelijkheid ooit geloofd hebben aan het bestaan van een complot (87), doch op interpellatie van Mr. Englebienne moet de advocaat-generaal toegeven dat de vervolgingen enkel en alleen ingespannen werden na toelating van de Minister van Justitie (88).

De advocaat-generaal voegt er trouwens bij dat de eer en de waardigheid van de magistratuur in het gedrang werden gebracht en dat, indien hij van tevoren

had geweten wat hij ter zitting verneemt, dit proces nooit plaats zou hebben gevonden.

De publieke opinie verwacht tevergeefs ophelderingen van de regering die er dan toch van beschuldigd wordt, zoals Janson het zegt, de agenten van de Staatsveiligheid met officiële springstof gewapend te hebben.

Ergert nog, door het verhoor van Gauthier de Rasse en Notelteirs, afdelingshoofd bij de Staatsveiligheid, worden nu ook de gebeurtenissen van 1887 zonnelaar. (89).

Pourbaix heeft zich midden mei 1887 in gezelschap van een senator aangeboden bij De Volder, de toenmalige Minister van Justitie. Met de nodige aanbevelingen zond de minister hem naar de Staatsveiligheid, die Pourbaix onmiddellijk aanstelde als aanbrenner. Pourbaix kwam niet met lege handen maar was integendeel drager van een diabolisch plan dat hij onmiddellijk ten uitvoer bracht. Hij stelt zich in verbinding met Defuisseaux, wiens vrouwen hij weet te winnen. Deze stelt een manifest op, dat gedrukt en verspreid wordt. Opdat er niet de minste twijfel aan het bestaan van een complot zou zijn, laat Pourbaix zich door Defuisseaux een niet getekend ultimatum toevertrouwen dat aan de regering moet gericht worden. Eens in het bezit van dit ultimatum zendt hij van een Frans-Belgische grenspost een telegram aan de Staatsveiligheid: « Verwittig Beernaert, te middernacht kom ik aan ».

Op dit late en ongewone uur wordt de provocateur inderdaad door Beernaert ontvangen. Deze behoudt het door Defuisseaux geschreven ultimatum, stelt een kort verslag op van het onderhoud, dat hij met Pourbaix had en maakt deze twee documenten over aan de Minister van Justitie alsook aan de Staatsveiligheid. Het ultimatum moet nog dezelfde dag terugbezorgd worden aan Pourbaix, die immers het stuk door de eerste de beste arbeider moet laten ondertekenen.

Zijn keus valt op de piepjonge Conreur die, nadat hij op aandringen van Pourbaix getekend heeft, onmiddellijk door deze laatste verklikt wordt met het gevolg dat hij moet verschijnen voor het Hof van Assisen.

De regering zwijgt als vermoord, alhoewel zij in werkelijkheid zeer goed weet dat Conreur onschuldig is en alleen tekende op uitdrukkelijk verzoek van Pourbaix, haar uitdagingsagent.

Het is dezelfde Pourbaix die men gedurende gans het jaar 1888 terugvindt in al de aanslagen die door het gerecht worden toegeschreven aan zijn slachtoffers. Zijn bedrijvigheid moet ten andere geen verwondering baren wanneer men weet dat hij door zijn opdrachtgevers per stuk betaald werd.

In een verslag aan de Staatsveiligheid, verhaalt Pourbaix dat tijdens een bijeenkomst voorgesteld werd dat het lot zou aanduiden wie Leopold II moest vermoorden. Het onderzoek ter zitting zal bewijzen dat zo dit voorstel door de arbeiders verworpen werd, het vaststaat dat Pourbaix zelf het deed (90).

Zo de zogezegd geheime zitting te Châtelet werd voorgezeten door kameraad Laloi, blijkt tevens dat de beslissing de algemene staking uit te roepen, hoofdzakelijk het gevolg was van een telegram dat Pourbaix naar het congres zond (91).

De publieke opinie staat versteld! De persen der dagbladen draaien op volle toeren! Welke dankbare verrassing voor doorwinterde advocaten!

Op 22 mei krijgt de verdediging het woord. Paul Janson wijst er onmiddellijk op dat het proces een voorbeeld zal blijven van de noodzakelijkheid dat ge-

rechtelijke onderzoeken gebeuren in volle licht, wil men de waarheid ontdekken en rechtspreken.

In een onvergetelijk pleidooi toont hij aan dat de beschuldiging geen steek houdt. Om het complot te bewijzen maakt men gebruik van redevoeringen en artikels in dagbladen, waarvoor men echter geen vervolgingen heeft ingespannen toen ze ter kennis kwamen van het parket. Wat de dynamietontploffingen betreft, die voor het grootste deel gebeurden na de aanhouding van de beschuldigen, zij zijn uitsluitend het werk van provocateurs (92).

De sterke, schone en welluidende stem van Janson zwijgt. Thans is het de beurt aan Edmond Picard. « Je dois parler et j'écoute encore », zo begint Picard zijn pleidooi (93). Zijn juridische dialectiek ruimt alle hindernissen uit de weg: klaar en logisch, gaande van de diepste overtuigingskracht naar het politiek profetisme. We zullen onze tijd niet verloren hebben, zegt hij tot de jury, indien dit proces het ontstaan van een sociale wetgeving voor gevolg heeft. « Acquitez-les, Messieurs, et allons légiférer pour eux! » (94).

Mr. Englebienne besluit zijn korte tussenkomst met aan te kondigen dat al de andere raadslieden aan het woord verzaken. Ze hebben aldus hulde willen brengen aan de eerste twee beroemde pleiters die de vrijspraak gevraagd hebben en wier houding de ganse Belgische balie tot eer strekt (95).

De advocaat-generaal is totaal verrast en om op een waardige wijze te kunnen replikeren is hij verplicht een uitstel te vragen, waarvoor de advocaten hem dankbaar zijn. Het geeft hun immers de gelegenheid kaarttaart te gaan smullen in een nabijgelegen gemeente (96).

Ten slotte merkt Eugène Robert met zijn fijne geest en zin voor humor (97), kalm op, dat de samenzweerders van Châtelet om zich naar het congres te begeven een vermindering op de spoorweg hadden aangevraagd. Zij hadden aldus aan staatsagenten hun volledige identiteit opgegeven (98).

Op 25 mei te 15.25 uur trekt de jury zich terug om de 325 gestelde vragen te beantwoorden. Op 3 uur tijd veegt zij, zoals Janson gevraagd had, heel de beschuldiging weg (99). Praktisch iedereen wordt vrijgesproken (100). Onder de veroordeelden bevinden zich Laloi en André, de provocateur en de verklikker. Het proces eindigt zoals een sprookje!

Het publiek juicht toe, Léon Defuisseaux die uit Frankrijk is gekomen en zich in de zaal bevindt, omhelst Janson en Robert.

Mr. De Burlet die men voor het proces, zonder sukses trouwens, verwittigd had dat hij zich met die zaak zou compromitteren (101), doet een omhaling bij advocaten en journalisten om de vrijgesprokenen toe te laten naar huis te keren (102).

Reeds te 20 u. verschijnen te Brussel speciale edities der dagbladen (103). Men rukt ze uit de handen der verkopers en wanneer rond 11 u. 's avonds Picard en De Burlet aankomen aan het station, worden ze door een ontelbare menigte in triomf gedragen. Te middernacht is het de beurt aan Janson en Robert. Te midden der toejuichingen biedt een kind aan Janson bloemen aan. « Leve de verdediging, leve Janson, leve Robert! » wordt te allen kante geroepen (104).

Wellicht dacht Voltaire aan zulke scènes wanneer hij schreef: « J'aurais voulu être avocat, c'est le plus bel état du monde ».

* * *

Ik niet nalaten U even te vertellen hoe de advocaten het einde van het proces vierden (105).

Op een zaterdag, enkele dagen na de uitspraak,

komen zij opnieuw te Bergen bijeen waar ze ontvangen worden door de stafhouder.

In koetsen trekken ze naar het gerechtsgebouw, waar op de trappen een foto genomen wordt van de 19 verdedigers. Op deze foto wordt met hun akkoord volgend opschrift aangebracht: «Negentien advocaten van de balies van Bergen, Brussel en Charleroi hebben dit vergankelijk maar kostbaar souvenir van hun inspanningen, eensgezindheid en vriendschap uitgewisseld en dit in herinnering aan de succesvolle verdediging voor het Hof van Assisen van Henegouwen, gedurende drie weken der maand mei 1889, voorgedragen in één verheven gevoel van gerechtigheid en confraterniteit en dit ter eerbiediging van de vrijheid van mening en vereniging en ter verdediging van de rechten van hun broeders-arbeiders» (106).

Na een uitstap in de omgeving wordt er vanzelfsprekend 's avonds volgens de aloude tradities gebanketteerd.

Ieder van hen ging daarna zijn eigen weg met wisselende kansen. Sommigen vergaten zelfs hun broeders-arbeiders. Dit neemt niet weg dat allen, van de stafhouder tot de eenvoudigste stagiaire, het hunne hadden bijgedragen om in het groot complot de gerechtigheid te doen zegevieren. Het waren geen helden of geen heiligen, het waren gewoonweg advocaten.

* * *

De regering, die vreest moeilijkheden te ondervinden, neemt zelf het initiatief. Drie dagen na de uitspraak doet Lejeune, Minister van Justitie, in de Kamer een mededeling over het proces (107).

Bezorgd om, kost wat kost, een uitvlucht te vinden, valt hij op heftige wijze de Staatsveiligheid aan, die aan alles schuld heeft en die de magistratuur zodanig bedroog dat deze laatste een voldoening moet bekomen. De oppositie weet echter zeer goed waar de minister naartoe wil en doet hem schamper opmerken dat zijn beschuldigingen niet zozeer gericht zijn tegen de Staatsveiligheid zelf, dan wel tegen de administrateur ervan. Men vraagt trouwens aan de minister of hij al dan niet het hoofd is van de Staatsveiligheid?

Uit naam van de oppositie, bepaalt Bara onomwonden de draagwijdte van het debat. Het komt er op aan te weten of in ons land ministers zich kunnen verstaan met verklikkers, om burgers die door deze aanbrengers aangezet zijn tot het plegen van misdrijven, voor het Assisenhof te doen verschijnen.

Gelukkig komt de Antwerpse volksvertegenwoordiger Jacobs de regering ter hulp. In zijn subtiële stijl, steeds werkend met halve tinten, slaagt hij erin de zaak zo verward te maken, dat men kan aannemen dat sommige ministers wellicht vergissingen begaan hebben, maar dat in geen geval hun waardigheid in het gedrang werd gebracht.

De motie van vertrouwen wordt gestemd, meerderheid tegen minderheid. De partijtucht heerste toen reeds met ijzeren hand!

Woeste steekt echter zijn mening niet onder stoelen of banken. Lejeune heeft onbehendig een afleidingsmanoeuvre gezocht dat zich ten andere tegen hem moet keren (108). Na de stemming haast Beernaert zich de uitslag mede te delen aan Leopold II (109).

Een ongelukkig voorval maakt de toestand echter nog ingewikkelder voor de regering. Door het afsterven van een katholiek volksvertegenwoordiger moet er te Brussel gestemd worden.

Drie advocaten, Janson, Graux en De Becker zijn kandidaten. Graux sneuvelt in de eerste ronde. De liberalen die kans zien de regering in moeilijkheden te brengen, stellen zich akkoord op de kandidatuur van Janson en deze wordt in ballotage verkozen.

De titels der verkiezingsaffiches vol ironie, laten geen twijfel dat de onthullingen van het proces te Bergen, de inzet zijn van een ongenadigde kiesstrijd. «Verwittig Beernaert, kom te middernacht aan, getekend Janson», leest men op al de muren te Brussel.

Op 10 juni wordt Janson gekozen. De Kleine Zavel is 's avonds het toneel van een onvergetelijke improvisatie van de tribuun die, temidden der toejuichingen en omringd van zijn medewerkers en stagiaires opnieuw de inbeschuldigingstelling van de minister eist (110).

Enkele dagen later doet de nieuwe volksvertegenwoordiger zijn intrede in de Kamer en onmiddellijk na zijn eedaflegging interpelleert hij de regering zagezegd over de uitslagen van de verkiezingen te Brussel, maar in werkelijkheid over het groot complot (111). De ministers worden door de oppositie zodanig in het nauw gedreven, dat de Voorzitter der Kamer, om de toestand te redden, ertoe genoodzaakt is plotseling de zitting te schorsen (112).

De positie van de regering is des te benarder, daar zij er zich elk ogenblik aan verwacht dat de Koning zijn ministers in de steek zal laten (113). De herinnering aan 1884 was maar al te levendig gebleven.

Gelukkig kunnen enkele leden van de rechterzijde Woeste er eindelijk toe bewegen het woord te nemen. Zijn rede is er niet zozeer op gericht de beschuldiging te weerleggen dan wel het bedreigd vertrouwen in de regering te herstellen (114). Dat Woeste in zijn opzet slaagt laat geen twijfel, want de oppositie dringt zelfs niet aan opdat het debat met een stemming zou besloten worden.

* * *

Met Pourbaix zou het echter niet zo goed aflopen!

De verdediging was er tijdens de debatten in geslaagd te bekomen dat Pourbaix aangehouden werd. Gemakkelijk was dit echter niet gegaan. Janson had zich uit naam van Georges Defuisseaux als burgerlijke partij moeten aanstellen om een nieuw onderzoek uit te lokken, dat uiteindelijk voor gevolg had dat Pourbaix naar het Assisenhof werd verzonden.

Begin november 1889 hadden de debatten plaats. Het Openbaar Ministerie steunde de beschuldiging zonder veel overtuiging, doch Janson en zijn medewerker traden met des te meer ijver op.

Zes vragen werden gesteld aan de jury. De Voorzitter verwittigde de juryleden dat, zo op de vijfde vraag het antwoord bevestigend luidde, zij niet moesten antwoorden op de zesde.

Op de eerste vier vragen antwoordde de jury ontkenkend, op de vijfde bevestigend met 7 stemmen tegen 5, zodat, ingevolge de richtlijnen van de Voorzitter, op de zesde vraag niet geantwoord werd.

Het Hof trok zich terug om te beraadslagen en tegen alle verwachting in, sloot het zich aan bij de minderheid. Dit gebeurde rond middernacht. Iedereen was er op dat ogenblik van overtuigd dat Pourbaix vrijgesproken was en er werd in die zin trouwens een telegram naar Beernaert gezonden.

Vooraleer de Voorzitter echter de zitting kon heffen, deed Janson eerbiedig opmerken dat door de beslissing van het Hof thans ontkenkend geantwoord was op de vijfde vraag, zodat de laatste diende beantwoord te worden. De jury trok zich opnieuw terug en tot nog groter verwondering antwoordde zij een half uur later op de zesde vraag affirmatief.

Pourbaix werd aldus veroordeeld tot 2 jaar gevangenisstraf voor medeplichtigheid aan heling van dynamiet.

Janson ontmoet na de uitspraak in zijn hotel een

jurylid van wie hij verneemt hoe alles in zijn werk gegaan is.

De jury had door de 5de vraag met 7 tegen 5 stemmen te beantwoorden, de bedoeling de magistratuur deelachtig te maken aan de veroordeling van Pourbaix. Daar echter het Hof die rol niet wilde vervullen, had daarop de jury de ultieme gelegenheid, die haar geboden werd, met beide handen gegrepen en de magistraten geen tweede maal de kans geboden zich bij de minderheid aan te sluiten (115).

Zou het dan toch waar zijn wanneer de politiek de gerechtszaal binnen treedt, de gerechtigheid op hetzelfde ogenblik het praetorium verlaat?

* * *

Na al het rumoer ontstaan rond het groot komplot, wil de regering kost wat kost het parket-generaal redden. Het wordt behandeld als een soort Rood Kruis en angstvallig verwijderd gehouden van het slagveld (116). Het was een slachtoffer dat recht had op een vergoeding.

Die vergoeding krijgt het op 28 november 1889, datum waarop in het Staatsblad, voorafgegaan van een uitvoerig verslag aan de Koning, een besluit verschijnt waardoor Gauthier de Rasse, administrateur der Staatsveiligheid, bij tuchtmaatregel ter beschikking wordt gesteld (117).

Men verwijt hem van alles en nog wat. Hij maakte gebruik van provocateurs, deelde slechts onvolledig de rapporten van zijn agenten aan de regering mede, hield zekere documenten achter en lichtte het parket-generaal onvolledig in. En alsof dit alles nog niet genoeg was, wordt hij er bovendien nog van beschuldigd vertrouwelijke inlichtingen verstrekt te hebben aan de verdediging (118). Gauthier de Rasse werd, voor zijn oprechtheid als getuige, door de regering wel zwaar getroffen!

Nog dezelfde dag vraagt Bara te interpellieren (119). Het debat wordt vastgesteld op 4 december en duurt 4 dagen. Wat men toen in de Kamer te horen kreeg gaat voor die tijd alles te boven! Op alle mogelijke tonen onthult Bara, die de verdediging van Gauthier heeft opgenomen, de tegenstellingen tussen het parket-generaal en de Staatsveiligheid die, en daarvan maakt Bara handig gebruik, beide ondergeschikt zijn aan de Minister van Justitie. De natie, aldus Bara, die zulke ministers niet alleen duldt maar daarenboven nog verdedigt, heeft geen bloed meer in de aderen.

De Minister van Justitie is er ten andere toe verplicht nog meer onthullingen te doen. Hij moet toegeven dat de onenigheid tussen het parket-generaal en de Staatsveiligheid begon toen de advocaat-generaal trachtte geheime inlichtingen te bekomen van de administrateur, wat deze weigerde daar hij als getuige kon opgeroepen worden (120).

Toch had de regering haar zondebok gevonden. Zij vergat echter dat het zoeken naar een zondebok zo oud is als de straat en voor een aandachtig toeschouwer slechts een nutteloos afleidingsmanoeuvre betekent.

* * *

Het onmiddellijk gevaar voor de regering was geweken, doch het groot komplot zou verstrekken gevolgen hebben.

De werklieden hadden begrepen dat de tactiek der regering er in bestond hen te verdelen, zoals de administrateur het ten andere ter zitting verklaarde (121). De ongedulden hadden vooral begrepen dat zij de

aanstokers tot revolutionaire krachtpatserij moesten wantrouwen.

Reeds in oktober 1889 namen de afvalligen van Defuisseaux terug plaats in de rangen van de Belgische Werkliedenpartij. Deze begon haar methodische en gestadige opgang naar de grondwetsherziening.

Ook de liberalen hadden hun eenheid hersteld, doch slechts tijdelijk. De tegenstellingen in hun rangen waren al te groot en bij een eerste poging van de progressisten om een grondwetsherziening te bekomen splitste de partij zich opnieuw (122).

In augustus 1890 legden 80.000 arbeiders in het Dudenpark de beroemd gebleven eed van St.-Gillis af, waarbij ze beloofden te strijden voor de verovering van het algemeen stemrecht. De strijd was kort maar heftig. Wat niemand 10 jaar tevoren kon vermoeden werd reeds in 1894 werkelijkheid; het cijnskiesstelsel werd vervangen door het meervoudig stemrecht. Einde 1894 deden 28 socialistische volksvertegenwoordigers, waaronder de gebroeders Defuisseaux hun intrede in het Parlement.

Dank zij het groot komplot begint in ons land een nieuw politiek systeem (123)!

Te zelfder tijd hadden de gebeurtenissen van 1886 en volgende jaren een ommekeer teweeggebracht bij de katholieke jongeren (124). Wanneer Paus Leo XIII op 15 mei 1891 zijn encycliek *Rerum Novarum* afkondigt bestaat er in ons land reeds een georganiseerde kristen-democratische arbeidsbeweging (125). De strijd tussen paternalisten en kristen-democraten zal echter niet zonder incidenten eindigen: de edele figuur van Priester Adolf Daens ging er in ten onder (126)!

Bijna was ik vergeten U te spreken over de zogenaamde afschaffing van de Staatsveiligheid. Zij geeft zich echter niet gewonnen. Stug en autoritair als een oude vrijster weigert ze af te treden en geeft er de voorkeur aan, zelfs onder de hoede van de Minister van Justitie, te blijven paraderen. Officieel heeft ze nog slechts de algemene politie in haar bevoegdheid. Maar in werkelijk zal zij, sterk door haar geduchte immuniteit die ze had weten te veroveren, nog jarenlang het asielrecht in ons land beheersen. Zonder uitleg, zonder tegenspraak, oordeelt en beslist zij en dit in een land waar de hospitaliteit te allen tijde spreekwoordelijk is geweest (127).

* * *

De historicus heeft tot taak uit de vergissingen van de tijd die hij beschrijft de opinie van de komende geslachten voor te bereiden.

In onze hedendaagse Belgische politieke wereld vindt men de stuwkrachten die het groot komplot omringden terug. Klerikalisme tegen anti-klerikalisme, behoudsgezinden en vooruitstrevenden, rechts tegen links. Nog steeds hebben sommige onzer konflikten alle bitterheid van godsdienstoorlogen. Nog steeds hebben wij niet geleerd om van ganser harte verdraagzaam te zijn tegenover andere overtuigingen dan de onze. Wie echter de verdraagzaamheid wil verdienen moet beginnen met zelf niet fanatiek te zijn!

Het was dan ook mijn bedoeling door een eerlijk getuigenis over eigen fouten van ons verleden, die het gevolg waren van politiek onbegrip en onverdraagzaamheid, onze geesten ruimer en milder te maken en vrij van vooroordelen.

Is er dan niets veranderd sedert het einde der 19de eeuw? Recente gebeurtenissen geven ons de hoop, dat eindelijk in dit land een levenswijze, die gelijke ruimte een eerbied beoogt voor tegengestelde stro-

mingen, ingang heeft gevonden. Dit vast te stellen is zeker niet het minst verheugende van deze rede!

Dat de regering Beernaert fouten beging, in een politiek proces met een alleszins beperkte historische waarde, wordt aldus veel minder belangrijk. Het bewijst alleen dat, indien een regering weigert de wet der onpartijdigheid te volgen, indien ze halsstarrig weigert te regeren voor iedereen en te voldoen aan rechtmatige eisen die haar worden gesteld, zij noodzakelijk moet afdwalen in de politieke immoraliteit.

En toch kan Beernaert, die op koloniaal en militair plan een groot staatsman was (128), ruime verzachtende omstandigheden laten gelden. Als knap advocaat, zou hij er ons immers kunnen op wijzen dat zelfs de grootste persoonlijkheden van een overgangperiode bijna nooit de diepere zin begrijpen van de gebeurtenissen die zij ondergaan en die een nieuwe tijd aankondigen.

Toen op 26 augustus 1789 de Constituanten op plechtige wijze de verklaring van de rechten van de mens en de burger afkondigde, ontstond terecht bij velen hoop op een volwaardig menselijk bestaan.

Weldra zou echter blijken dat deze afkondiging slechts de dramatische aanhef betekende van het aan de macht komen van een nieuwe klasse, die er alleen op bedacht was haar eigen voorrechten te ontwikkelen.

Die rechten van de burger zijn thans niet langer de rechten van enkele burgers. En indien dezelfde woorden niet meer dezelfde begrippen dekken, is dit wellicht ook te danken aan advocaten, die dagelijks in processen zoals dit van het grote complot, hun strijd voerden voor de rechten van eenieder, zonder onderscheid van stand, ras of geloof.

Hun opvolgers mochten de overwinning beleven.

Datgene waarvoor onze voorgangers gestreden hadden werd op 12 december 1940 door de Algemene Vergadering der Verenigde Naties, vastgelegd in een nieuwe verklaring van de rechten van de mens.

Daarom is het dat ik U met een zekere fierheid het relaas heb gegeven van een politiek proces, tijdens hetwelk de Orde, waartoe ik de eer heb te behoren, haar strijdvaardigheid bewees en wist te bewerken dat haar inspanningen om de vrijheid, de gerechtigheid en de waarheid te doen zegevieren, met succes werden bekroond.

Strijders voor politieke vrijheid, strijders voor sociale gerechtigheid en waarheid: er bestaat voor advocaten geen schonere eretitel!

(1) Le Peuple 7-5-1889; L. Collard: Un procès fameux « Le Grand Complot » Brussel, zonder datum, blz. 79.

(2) De benaming « Grand Complot » is naar alle waarschijnlijkheid ontleend aan een spotlied, dat gezongen werd na de uitspraak en gemaakt werd door de advocaten. « Complainte du Grand Complot ». Journal des Tribunaux, 2-6-1889, nr. 625, kol. 734-736.

(3) Le Peuple 4-4-89, « Boulangier à Bruxelles ».

(4) Le Peuple 6-5-89, « Attentat contre Carnot ».

(5) La Réforme 31-1-89, 2-2-89; Le Peuple 1, 2, 3, en 4-2-89.

(6) La Réforme 8-5-89.

(7) A. De Bluts: « Car d'autres viendront demain », Journal des Tribunaux 3-12-1950, nr. 3873.

(8) Le Soir 11-2-59: M. A. Pierson: « Les événements de Léo dans leur phase judiciaire ».

(9) M. Garçon: Histoire de la Justice sous la IIIème République, III d., Parijs 1957, T. III, blz. 139-140.

(10) K. Van Isacker: Wettelijk en Werkelijk Land. De katholieke opinie tegenover de rechterzijde (1864-1884), Antwerpen 1955, blz. 158.

(11) K. Van Isacker: Op cit., blz. 102.

(12) F. Van Kalken: La Belgique contemporaine. Histoire d'une évolution politique, Parijs 1950, blz. 117.

(13) H. Carton de Wiart: Souvenirs politiques, Brussel 1948, blz. 7.

(14) H. Pirenne: Histoire de Belgique des origines à nos jours, IV d., Brussel 1948; T. IV De la Révolution de 1830 à la fin de la première guerre mondiale, Livre III, II blz. 147.

(15) A. Simon: Le parti catholique belge 1830-1945, Brussel 1958, blz. 96-97.

K. Van Isacker: Op. cit., blz. 245.

(16) K. Van Isacker: Op. cit., blz. VIII; A. Simon: Le parti catholique belge 1830-1945, blz. 82-83; A. Simon: L'hypothèse libérale en Belgique, Wetteren 1956, blz. 74.

(17) Ch. Van Reepinghen: « Eloge de Woeste », Journal des Tribunaux 26-11-1933, nr. 3.349.

(18) H. Carton de Wiart: Op. cit., blz. 15.

(19) L. Bertrand: Histoire de la Démocratie et du Socialisme en Belgique depuis 1830, II d., Brussel 1907, T. II blz. 285.

(20) L. de Lichtervelde: Léopold II, Parijs 1935, blz. 218.

(21) L. de Lichtervelde: Op. cit., blz. 213-214.

(22) L. de Lichtervelde: Op. cit., blz. 215-217; E. Van der Smissen: Léopold II et Beernaert d'après leur correspondance inédite de 1884 à 1894, II d., Brussel 1919, T. I blz. 7-13.

(23) H. Pirenne: Op. cit., blz. 189.

(24) K. Van Isacker: Op. cit., blz. 134.

(25) K. Van Isacker: De sociale mentaliteit van de katholieke burgerij in de XIXe eeuw, Economisch en Sociaal Tijdschrift 1954, blz. 143-153.

(26) J. Kuypers: Bergop, Antwerpen 1957, blz. 16.

(27) B. S. Chlepner: Cent ans d'histoire sociale en Belgique, Brussel 1956, blz. 164.

(28) J. Dhondt: Parlementaire werking en agitatie in onze eigen hedendaagse geschiedenis, Vlaamse Gids 1954, blz. 273. L. Collard: Op. cit., blz. 20.

(29) L. Delsinne: Le parti ouvrier belge des origines à 1894, Brussel 1955, blz. 67.

(30) L. Delsinne: Op. cit. blz. 9; B. S. Chlepner: Op. cit., blz. 178.

(31) L. Delsinne: Op. cit., blz. 69.

(32) A. Bevan: In place of fear, Londen 1952, blz. 22.

(33) F. Van Kalken: Les commotions populaires en Belgique (1834-1902), Brussel 1936, blz. 77.

(34) K. Van Isacker: Het Daensisme. De teleurgang van een onafhankelijke, christelijke arbeidsbeweging in Vlaanderen (1893-1914), Antwerpen 1959, blz. 1.

(35) Ch. Terlinden: Histoire politique interne, in Histoire de la Belgique contemporaine 1830-1914 II d., Brussel 1929, T. II, blz. 165.

(36) L. Collard: Op. cit., blz. 31.

(37) De Volks catechismus vindt men in het werk van L. Collard, Le Grand Complot, blz. 89.

(38) J. Kuypers: Op. cit., blz. 122.

(39) Alfred Defuisseaux kreeg gedurende enkele jaren onderricht van Paul Janson (Journal des Tribunaux 27-4-1913, nr. 2.655, kol. 505).

(40) A. Defuisseaux: Mes Procès, in werk van L. Collard, Le Grand Complot, blz. 107.

(41) A. Defuisseaux: Mes Procès, in werk van L. Collard, Le Grand Complot, blz. 110; L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 428; J. Kuypers: Op. cit., blz. 122.

(42) Annales parlementaires, Chambre des Représentants 1885-1886, blz. 755-758.

(43) B. S. Chlepner: Op. cit., blz. 45; J. Garsou: Frère-Orban, Brussel 1945, blz. 60.

(44) J. Kuypers: Op. cit., blz. 54.

(45) J. Dhondt: Op. cit., blz. 275.

(46) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 453; L. Collard: Op. cit., blz. 34.

(47) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 454.

(48) L. Delsinne: Op. cit., blz. 133.

(49) J. Dhondt: Op. cit., blz. 275.

(50) E. Van der Smissen: Op. cit., T. I, blz. 243-244.

(51) A. Belleman: Victor Jacobs, Brussel 1913, blz. 628.

(52) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 460.

(53) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 462.

(54) L. Collard: Op. cit., blz. 45.

(55) Le Peuple 13-2-88.

(56) Le Peuple 5-6-88.

(57) L. Bertrand: Souvenirs d'un meneur socialiste, Brussel 1927, blz. 303.

(58) Het relaas der feiten steunt in hoofdzaak op de gegevens van de strafrechtelijke bundel, die de Heer Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Brussel welwillend te mijnr beschikking stelde op de griffie te Antwerpen. Bij de studie van het dossier bleek spoedig dat tijdens de debatten verschillende vertrouwelijke bescheiden aan het Hof van Assisen voorgelegd werden. Die stukken waren echter uit de bundel verdwenen. Daar ze hoofdzakelijk door de administrateur der Staatsveiligheid neergelegd werden, kon verondersteld worden dat ze teruggegeven werden aan de Staatsveiligheid. Ik heb dan ook aan de Staatsveiligheid gevraagd inzage te mogen nemen van deze stukken. De heer Administrateur-Directeur-Generaal antwoordde mij dat spijts al de onderzoeken die gedaan werden, er geen spoor van enig document betreffende het groot complot in zijn diensten teruggevonden werd.

Volledigheidshalve wil ik nog vermelden dat op het Rijksarchief te Bergen een plan berust, waarop de wet aangeduid staat, die de samenzweersers volgden.

(59) La Réforme 3-12-88.

(60) Le Peuple 8-5-89.

(61) Le Peuple 8-12-88; 9-12-88.

(62) Le Peuple 12-12-88.

(63) C. Woeste: Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique, III d., Brussel 1927-1937, T. I, blz. 389; R. Du Sart de Bouland: Le duc d'Ursel, Parijs-Doornik 1913, blz. 211.

(64) La Réforme: 9-5-89; L. Collard: Op. cit., blz. 59-60.

(65) Journal des Tribunaux 21-3-1889, nr. 604, kol. 366-368; Journal des Tribunaux 24-3-1889, nr. 605, kol. 401.

- (66) L. Defuisseaux: Le procès des socialistes républicains belges. Réponse à l'acte d'accusation, Brussel 1889.
- (67) H. Janne: Naissance et développement des ministères belges des origines à la guerre 1914-18 (Mélanges G. Smets), Brussel 1952, blz. 433.
- (68) Koninklijk Besluit van 9-1-1832 (Bulletin usuel des Lois et Arrêtés 1814-1843, Royaume de Belgique, blz. 61-62).
- (69) C. Woeste: Op. cit., T. I, blz. 309.
- (70) P. Siré: «La condition sociale de l'avocat», Journal des Tribunaux 15-6-1958, nr. 4.198, blz. 393-396.
- (71) Journal des Tribunaux 3-8-89, nr. 643, kol. 1.009-1.013, «Cour d'Appel de Bruxelles - Installation de M. le premier président Eeckman».
- (72) J. Kuypers: Op. cit., illustratie XLI, de verdediging van «Le Grand Complot».
- (73) L. Collard: Op. cit., blz. 80; Journal des Tribunaux 21-5-1908, nr. 2.240, kol. 686-687.
- (74) Volgende advocaten verdedigden de beschuldigden: P. Janson, E. Picard, E. Robert, E. Bogaert, J. Destrée, G. Lamotte, A. Englebienne, E. Preumont, F. Speileux, F. Masson, F. Michel, E. Deseufans, F. Ninave, G. Heuppen, F. Mosselman, A. Demoustiez, G. Wouters, T. Focroule, A. De Burlet.
- (75) Journal des Tribunaux 19-5-1889, nr. 621, kol. 667-668.
- (76) La Réforme 7-5-89; L. Collard: Op. cit., blz. 77.
- (77) C. Woeste: Op. cit., T. I, blz. 390; Brief van E. Picard, gepubliceerd in Journal des Tribunaux van 26-5-89, nr. 623, kol. 701; Le Peuple 18-5-89; L. Bertrand: Op. cit., blz. 468.
- (78) Le Peuple 8-5-89.
- (79) Le Peuple 8-5-89.
- (80-81) Journal des Tribunaux 12-5-1889, nr. 619, kol. 637-639; L. Collard: Op. cit., blz. 72; Le Peuple 8-5-89.
- (82) Journal des Tribunaux 16-5-1889, nr. 620, kol. 651-652.
- (83) A. De Bluts: Op. cit.
- (84) La Réforme 10-5-89; Le Peuple 10-5-89.
- (85) Le Peuple 14-5-89.
- (86) Le Peuple 10-5-89.
- (87) Le Peuple 18-5-89.
- (88) Le Peuple 10-5-89.
- (89) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 459; L. Bertrand: Souvenirs d'un menuier socialiste blz. 305.
- (90-91) A. De Bluts: Op. cit.
- (92) G. Lorand: Démission! Dissolution! Le procès de Mons et ses conséquences, Brussel 1889, blz. 9; La Réforme 22-5-89.
- (93-94) Le Peuple 24-5-89.
- (95) Le Peuple 25-5-89.
- (96) M. Mayné: «Edmond Picard», Journal des Tribunaux 20-11-1955, nr. 4.083.
- (97) Journal des Tribunaux 9-5-1909, nr. 2.321, kol. 571,

- «Le jubilé professionnel de Me Eugène Robert».
- (98-99) Le Peuple 27-5-1889.
- (100) Alfred Defuisseaux werd slechts in 1894 bij zijn terugkeer in het land aangehouden, doch na zijn verkiezing vrijgelaten. Hij verscheen voor het Hof van Assisen zetelend te Bergen en op 12 Oktober 1895 werd hij vrijgesproken. Mr. Ed. Picard zong tijdens zijn pleidooi het vroeger spotlied dat als volgt eindigde: «Sur le bi, sur le bout, sur le bi du bout du banc. Le Jury rendit un acquittement». (A. Delattre: Alfred Defuisseaux, Un homme, une période, Brussel 1959, blz. 168).
- (101) E. Picard: «Une grande aventure juridique. L'œuvre des Pandectes belges», Journal des Tribunaux 26-6-1921, nr. 2.854, kol. 448.
- (102-103-104) Le Peuple 27-5-89.
- (105) Journal des Tribunaux 13-6-89, nr. 628, kol. 783-784.
- (106) L. Collard, Op. cit., blz. 85.
- (107) Annales parlementaires, Chambre des Représentants 1888-89, blz. 1.251-1.281.
- (108) C. Woeste: Op. cit., T. I, blz. 391.
- (109) E. Van der Smissen: Op. cit., T. I blz. 369.
- (110) R. Schueler: «Paul Janson», Journal des Tribunaux 22-11-36, nr. 3.469.
- (111) Annales parlementaires, Chambre des Représentants 1888-89, blz. 1.401-1.432.
- (112-113-114) C. Woeste: Op. cit., T. I, blz. 393-395.
- (115) L. Bertrand: Op. cit., T. II, blz. 472.
- (116) Journal des Tribunaux 4-7-1889, nr. 634, kol. 879-90.
- (117-118) Staatsblad 28-11-1889, blz. 3.393.
- (119) Annales parlementaires, Chambre des Représentants 1889-90, blz. 88-90, blz. 133-191.
- (120) Brief van 14-4-1889 van Gauthier de Rasse aan de minister van Justitie, gepubliceerd in La Réforme op 21-5-89.
- (121) L. Bertrand: Op. cit., blz. 473.
- (122) J. Garsou: Op. cit., blz. 99-100.
- (123) A. De Bluts: Op. cit.
- (124) H. Carton de Wiart: Beernaert et son temps, Brussel 1945, blz. 17.
- (125) B. S. Chlepner: Op. cit., blz. 117, blz. 168; R. Rezhoskazy: Le catholicisme social, Leuven 1958, blz. 105. A. Simon: Le parti catholique belge 1830-1945, blz. 112.
- (126) K. Van Isacker: Het Daensisme, blz. 12.
- (127) R. Schueler: Op. cit.
- (128) M. L. Gérard, F. Ganshof, F. Van Kalken, J. Barrier: Les Mémoires de Paul Hymans, II d., Brussel 1958, T. II, blz. 34-35; H. Carton de Wiart: Beernaert et son temps, blz. 71.
- (129) Buiten de werken aangeduid in de verwijzingen werden o.m. ook de jaargangen 1888, 89 en 1890 van drie dagbladen geraadpleegd nl. Le Peuple, La Réforme et Le Patriote, respectievelijk met socialistische, liberaal-progressistische en conservatieve strekking.

**Antwoord van Mr. E. Ooms,
Stafhouder der Balie van Antwerpen.**

Mijnheer de Voorzitter,

Laat mij eerst en vooral toe U hartelijk en welgemeend geluk te wensen met de bijval die deze plechtige openingsconferentie onder uw voorzitterschap heeft genoten.

U weet, hoe de Vlaamse Conferentie mij, die enkele jaren geleden eveneens haar Voorzitter ben geweest, dicht aan het hart ligt. U weet hoe elke Stafhouder, met haar werking en met haar toekomst, in het hoger belang van de Orde begaan is.

Laat mij tevens toe er mijn innige vreugde over uit te drukken dat U het zijt, Mr. Georges Franck, die dit jaar het voorzitterschap van de Conferentie waarneemt.

De naam die U voert is nauw verbonden met de geschiedenis van de Vlaamse Conferentie, welke in de loop van het huidige gerechtelijk jaar de 75ste verjaring van haar oprichting zal herdenken en luisterlijk vieren.

Van die 75 jaar maakte uw geliefde, en ook door ons allen nog steeds diep betreunde vader, Mr. Jules Franck, er meer dan 50 jaar deel van uit; tot tweemaal toe was hij er de Voorzitter van. Steeds is hij er de bezielende leider van geweest.

Geen betere keuze kan er dan ook gedaan worden dan die welke aan uw hoede en uw zorgen de Vlaamse Conferentie gedurende het laatste van haar eerste 75 jaar toevertrouwde.

U bezit weliswaar niet de onuitputbare geestigheid welke die van uw vader was, — wie zou hem ten andere daarin kunnen evenaren? — maar dezelfde goedheid ligt op uw wezen en straalt uit geheel uw optreden. En op de goedheid ten overstaan van de evenmens komt het ten slotte maar in het leven aan.

De Balie is er trots op zulke leden in haar schoot te tellen en ik ben gelukkig, uit naam van de Orde, dit aan de zoon van onze onvergetelijke vriend te mogen betuigen.

* * *

Mr. J. Dyck,

Indien niet eenieder elk uwer besluiten zal willen aanvaarden en bijtreden, zal elkeen het toch met mij eens zijn om de onmiskenbare verdienste van uw werk en de eerlijkheid van uw overtuiging te loven.

Uw werk is de vrucht van geduldige en lange opzoekingen. U zijt naar de bronnen gegaan en naar de tijdsgetuigen. Het ganse dossier van het groot complot hebt U onderzocht. De destijds verschijnende kranten hebt U zorgvuldig en zonder U te laten ontmoedigen gelezen. U hebt uw bevindingen getoetst aan die van anderen. Het groot complot hebt U gesteld in zijn tijd en op zijn plaats: het einde van de XIXe eeuw in ons Land.

Dit is voor U een gelegenheid geweest, niet alleen

om over het ontstaan en de opkomst van de socialistische partij te spreken, maar vooral om de sociale toestanden te onderzoeken en uit te weiden over de sociale kwestie bij haar ontdekking door de politiek en door de openbare mening.

Geen honderd jaar zijn daarover heen gegaan. De tijdgenoten en medespelers van het onbetwistbaar grote gebeuren zijn maar enkele jaren geleden overleden en velen onder hen hebben we nog gekend.

Ternauwernood kunnen we ons vandaag nog voorstellen dat het ooit anders is geweest, dat al wat vandaag op sociaal gebied door eenieder wordt aangenomen en door niemand meer wordt betwist — laat staan bevochten —, toen zoveel moeite heeft gekost om door te breken, zo'n sterke weerstand heeft gekend, zo'n radikale, en mogen we eraan toevoegen vaak zo'n gelukkige verandering in het leven van ons Land en zijn bevolking heeft gebracht.

De achtergrond van het gebeuren, door U verder behandeld, is bondig en in grote trekken, maar op een waarlijk volmaakte wijze geschetst. U behoort bijzonder te worden gelukkig bij de keuze van uw onderwerp, dat U heeft toegelaten een tijdvak uit onze jongste geschiedenis en een zeer belangrijk tijdvak daaruit te onderzoeken, om het daarna te behandelen en voor onze ogen met een grote duidelijkheid op te roepen. U hebt uw onderzoek met een grote bevoegdheid gedaan en we konden bezwaarlijk van U anders verwachten, wanneer we weten dat U als student begonnen zijt met in de geschiedkundige wetenschappen te studeren en er het licentiaat in te behalen, vooraleer de studies in de rechten aan te vatten.

U zijt bedeed met een scherp verstand, maar inzonderheid beschikt U over een sterke wilskracht en een onbegrensd werkvermogen. Vrank en vrijuit klinkt uw woord; strijdvaardig en vol vuur zijn uw tussenkomen. Al strijdende en al vechtende verovert U een mooie, maar ruimschoots verdiende plaats in de rangen van de Antwerpse advocaten.

Zoals zoveel anderen, zijt U er een levend voorbeeld van, dat een jonge advocaat, wanneer hij wil, een plaats in ons midden kan veroveren. De tijden zijn alleen slecht voor hen die niet de nodige wilskracht willen opleveren om zich aan hun taak met de volle overgave van hun persoon toe te wijden.

Zal ik er mij daarom van onthouden kritiek op uw voordracht uit te brengen? Volstrekt niet. U weet dat het mijn taak is dit te doen.

In het eerste gedeelte van uw rede, hebt U in grote lijnen een beschrijving gegeven van de sociale toestanden, zoals ze zich vooral gedurende de laatste twee decennia van de vorige eeuw in ons Land voordeden. In haar bondigheid en volledigheid was het waarlijk een meesterlijke beschrijving.

Ergens in uw merkwaardige en tevens zeer eerlijke voordracht, doet U opmerken dat de historicus enkel een getuige is, en soms zelfs een vervelende getuige.

Zijt U evenwel louter getuige geweest? Het is niet zonder reden dat U een vijftiental jaren geleden het leraarschap in de geschiedenis hebt opgegeven, om in de Balie te treden. U zijt te zeer advocaat om U met de rol van getuige te vergenoegen.

Het zal uw toehoorders dan ook niet verwonderen en het doet ook niets af aan uw verdienste, of het vermindert niet in de minste mate de waarde van uw werk, wanneer U ten slotte een stelling hebt verdedigd.

Uw onmiddellijke voorganger in de reeds lange reeks van openingsredenaars erkende volmondig dat hij pleitte. U bekent het niet, maar U doet het er niet te minder om.

Bij de aanvang van uw pleidooi beschuldigt U de toenmalige Regering, en meer in het bijzonder het hoofd ervan, Beernaert, in 1887 uit partij-politieke overwegingen de realiteit uit het oog te hebben verloren, sociale troebelen te hebben genegeerd en vooral sociale troebelen te hebben uitgelokt om, door voorbeeldige bestraffing, de ontevreden angst aan te jagen en daarna te kunnen optreden als redder van de gevestigde maatschappelijke orde.

Die beschuldiging is niet nieuw; zij werd reeds in 1889, na de uitspraak van het Assisenhof in Mons geuit door de oppositie in het Parlement en daarbuiten. Is ze daarom gegrond? Is de gegrondheid ervan daarom bewezen?

Het was voor Minister Beernaert toen zeer gemakkelijk ze te weerleggen. Hij zou in 1887 sociale troebelen hebben uitgelokt om met geweld te kunnen ingrijpen?

Waren er dan geen voldoende sociale troebelen, dat er nog moesten worden uitgelokt?

Zonder tegenspraak van de nochtans niet schuchtere oppositie, met mannen als Frère Orban en Bara aan het hoofd, kon het Kabinetshoofd tijdens de vergadering van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, op 29 mei 1889, wijzen op een reeks van aanslagen en oplichtingen tot algemene staking, tot aanslagen en opstand.

De Regering, en inzonderheid haar hoofd Minister Beernaert, zouden op nieuwe troebelen hebben aangestuurd, en op 21 mei 1887 zelfs betaalde opruiers in dienst hebben genomen om hun snode plannen ten uitvoer te brengen!

Zonder te gewagen van de bijzonder bloedige troebelen van half maart 1886 (wanneer er 12 doden vielen te Roux, glasblazerijen werden platgebrand, al weze het dan ook wegens het invoeren van vernieuwde fabricagemethodes), kon er gewezen worden op het Congres van de mijnwerkers te Jolimont, de 8^e februari 1887 gehouden, en waarop de algemene werkstaking werd beslist, op de kleine plaatselijke stakingen in Luik en in Henegouwen, tijdens de maanden februari en maart 1887, op de overval te Cronfestu, waar een mijndirecteur in zijn huis werd lastig gevallen en alleen op het nippertje aan de dood kon ontsnappen.

Beernaert kon wijzen en wees op de staking in de Borinage, naar aanleiding van de grauwwuorontploffing van 7 maart 1887 in de mijnen van «Les 25 actions», op de meetings van Dampremy en Lodelinsart in maart 1887, alwaar Ansele uit Gent één tot dan toe zelden gehoorde opruierstaal had gesproken, op de aankondigingen van de socialistische betogingen te Verviers van 20 maart, gepaard met een oproep tot opstand, op de werkstakingen en betogingen, steeds met troebelen gepaard, de 3e april te Lambusart, de 4e april te Jolimont, de 13e april te Charleroi, de 3e mei, samen met de bijeenroepingen van een algemeen congres, de 15e mei te Bracquegnies, de 16e mei te Braine-le-Comte, de 19e mei te La Louvière, de aanwezigheid van Alfred Defuisseaux te Condé aan de Belgisch-Franse grens.

Waarlijk, het was niet nodig einde mei 1887 troebelen uit te lokken om in te grijpen; redenen en voorwendsels waren er daartoe voor het grijpen...

Het is niet Minister Beernaert alleen die hiervan gewaagt. Staatsminister Louis Bertrand, in zijn «Mémoires d'un meneur socialiste» getuigt er evenens van.

Wanneer er van stakingen wordt gesproken, mag er geen vergelijking worden gemaakt met die welke heden dage plaats vinden. Zoals Paus Leo XIII het in zijn Encycliek Rerum Novarum, de 15e mei 1891 schreef, stonden de werkstakingen gewoonlijk niet vei

af van gewelddaden en onlusten, brachten zij dikwijls de openbare rust in gevaar. De gebeurtenissen in België, gedurende de jaren 1886-1887 waren daar een overtuigend een onloochenbaar bewijs van. Minister Beernaert moest dus op 21 mei 1887 geen maatregelen treffen of schikkingen nemen om sociale troebelen uit te lokken.

Wanneer op 3 december 1888 te Châtelet de algemene staking wordt beslist, wordt die door Georges Defuisseaux en zijn oom, Alfred Defuisseaux, bedoeld als het begin van de Revolutie waarnaar sinds zolang en zo begerig werd uitgezien.

Wanneer die beschuldigingen toentertijd werden uitgedrukt en thans nog vaak worden herhaald, menen zij, dat ze uitien, zich te mogen beroepen op het bezoek dat Beernaert de 21° mei 1887, tegen middernacht, ontving van twee personen, die later als betaalde oproermakers in dienst van de Staatsveiligheid getreden zijn. Beernaert zou ze, na ze te hebben aangeworven, onmiddellijk naar de diensten van de openbare veiligheid hebben verwezen. Tijdens de zitting van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 28 en 29 mei 1889, hebben de toenmalige minister van Justitie, De Volder, en Beernaert zelf de ongegrondheid van deze beschuldiging aangetoond. Daar komt bij dat, indien het Kabinetshoofd Beernaert plichtig ware geweest aan de feiten hem aangewreven, hij nooit het hoofd van de veiligheid, dat zich met hardnekkigheid op het beroepsgeheim wou beroepen om elke mededeling aan het Gerecht te weigeren, ertoe zou gedwongen hebben geheel te waarheid te zeggen, en niets te verzwijgen. De Regering zou ook nimmer tot de afzetting van datzelfde hoofd van de veiligheid overgegaan zijn, zoals ze het de 28° november 1889 niet aarzelde te doen, indien zij zelf de gewraakte daden, zo al niet had doen uitvoeren, dan toch had ingegeven.

Zeg me niet dat de Minister verantwoordelijk is voor zijn ambtenaren. Ongetwijfeld is hij dat wanneer zij zijn politiek uitvoeren, geenszins wanneer zij buiten hun opdracht en hun zending gaan. Alsdan worden ze eenvoudig afgezet en niemand denkt eraan de Minister zelf aansprakelijk te stellen. De Minister aansprakelijk stellen voor de misdrijven gepleegd door de openbare veiligheid, waarvan U zelf de buitengewone voorrechten erkende, gaat niet op.

Er is evenwel meer: gans het leven van Beernaert getuigt voor diens eerlijkheid en rechtschapenheid, ook voor zijn daadwerkelijk verlangen om de minder gegooden, inzonderheid de werklieden te helpen, te beschermen, hun rechtmatige belangen te verdedigen.

Nog voor Leo XIII in zijn Encyclieg Rerum Novarum zou schrijven dat de stakingen behoorden te worden verhinderd, door tijdig de oorzaken ervan weg te nemen waaruit de strijd tussen meester en arbeiders zou kunnen voortspruiten, handelde Beernaert in die zin. In 1878 had hij reeds, als minister van Openbare Werken, getracht, ofschoon vruchteloos, de ondergrondse arbeid in de mijnen te verbieden aan kinderen onder de 14 jaar. De Belgische socialistenvrouwen in 1894 te Quaregnon niet veel verder gaan, wanneer zij aan alle kinderen van minder dan 14 jaar elke arbeid wensten te zien verbieden.

Op 9 november 1889 gaat Beernaert vastberaden de weg van de sociale hervormingen op. Voordien, in 1886 reeds, was hij begonnen met een zeer uitgebreid enkwest te organiseren, om inlichtingen en vaste gegevens te verkrijgen en te verzamelen omtrent de arbeid, de arbeidsvoorwaarden en de personen die erbij betrokken zijn. Daarna gaat hij over tot de invoering van een voor de toen geldende principes van onbeperkte vrijheid, vooral op economisch gebied, werkelijk

revolutionair programma: beperking van arbeidsduur, en in de allereerste plaats voor de vrouwen en kinderen; bevordering van de verkeersmogelijkheden voor de werklieden, van de oprichting van goedkope werkmanswoningen; bescherming van de vrije beroepsverenigingen; verbod van loonbetalingen in natura, waarbij al te vaak en gemakkelijk bedrog werd gepleegd; verbod om lonen in drankgelegenheid uit te keren; beperking van het recht om arbeidsloon af te staan of er beslag op te leggen; bevordering van de inrichtingen voor sociaal vooruitzicht, verweer, hulp, bijstand, verzekering, pensioen; betugeling van de openbare dronkenschap en onzedelijkheid.

Dat de overtuiging van Beernaert eerlijk was en niet ingegeven door persoonlijke of partijpolitieke beschouwingen bewijst zijn houding later, en vooral in 1894 en 1900.

In 1907 toont hij het nogmaals door het Ministerie De Smet de Naeyer ten val te brengen, omdat het weigerde, ten minste naliet een meer progressieve sociale politiek te voeren.

Beernaert was er de man niet naar om oproermakers in zijn dienst te nemen, ten einde onrust en troebelen te verwekken om ze daarna te exploiteren. Heel zijn leven is daarmede in strijd. Het is niet omdat zijn politieke tegenstrevers hem ervan beschuldigen, dat het geloofwaardig is, laat staan bewezen.

Ten andere, waren de vervolgingen niet verantwoord?

Zeker, ingevolge de vrijspraak door het Assisenhof van Henegouwen moeten de beschuldigen voor onschuldig worden gehouden. Res judica pro veritate habetur! De maatschappelijke ordening vereist en wil dat de gerechtelijke uitspraken voor waar worden gehouden, niet dat ze waar zijn.

De vervolgingen waren ongetwijfeld verantwoord; zij werden ingespannen door het Parket Generaal, wel is waar met de toelating van de Regering, maar onder zijn uitsluitende morele verantwoordelijkheid.

De jonge Henri Conreur, die voor U blijkbaar de naieve onschuld zelf is, was toch sinds geruime tijd zeer bedrijvig in de revolutionaire middens. Hij beweerde toch het ultimatum, door Alfred Defuisseaux gesteld, zelf te hebben gesteld en ondertekend en, na de bekendmaking van Defuisseaux, hetzelfde in elk geval voor zijn rekening te nemen. Henri Conreur was geen stroman van Alfred Defuisseaux, maar één van diens vertrouwensmannen en maakte ten andere deel uit van de Comité's die vergaderingen belegden en leidden. Zo onschuldig, zo onwetend, en zo onervaren als U het voorstelt, was de jonge Conreur ook niet.

De toehoorder die naar U luistert krijgt de indruk dat, wat de laatste 75 jaar op sociaal gebied werd verwezenlijkt, te danken is aan hen die bij het groot complot waren betrokken, hen vooraf zijn gegaan of na hen zijn gekomen en hun werk hebben voortgezet.

U vergeet dat vóór de grote Franse revolutie van 1789, welke ook bij dekreet van 17 juni 1791 de aloude ambachten met de regeling van de arbeidsduur, de bepaling van de lonen, de verzekering tegen werkloosheid, ongevallen en ziekten, vernietigde en hun heroprichting verbood, de werklieden in deze coöperatieve inrichting, bescherming vonden, alsmede het passende gezag en de onmisbare macht om hun rechtmatige belangen te doen eerbiedigen.

U schijnt ook uit het oog te verliezen, of niet voldoende te onderstrepen, dat de onbetwistbaar wraakroepende toestanden in de tweede helft van de 19e eeuw waren teweeggebracht door de ontwikkeling van de nijverheid, de invoering van één ver doorgedreven arbeidsverdeling en de mechanisatie die vooral hun hoogste peil gedurende hetzelfde tijdvak bereikten.

Ten onrechte, naar mijn mening, stelt U het voor alsof de gebeurtenissen van 1886, 1887 en 1889 groten-deels en alleen een ommekeer hebben teweeggebracht. Aan de Christelijke sociale beweging, die rond dezelfde tijd en uit dezelfde toestanden voortspoot, schijnt U niet veel belang te hechten.

Omtrent wat U denkt over de invloed van The Noble Order of the Knights of Labour uit de Verenigde Staten van Noord-Amerika, waarvan de Voorzitter en twee derden van de leden katholieke waren en in 1885, na 16 jaar werkzaam te zijn geweest, impliciet door de bisschoppen van Amerika werden goedgekeurd, laat U ons in onwetendheid. Werden er tijdens de katholieke congressen te Mechelen van 1863-1867 geen ernstige pogingen gedaan om een katholieke sociale leer voor België uit te werken? U blijkt niet te hebben gehoord van de sociale Congressen van 1886, 1887 en 1890 te Luik gehouden onder de bezielende leiding van Prof. Mgr. Pottier met de steun van Zijne Excellentie Mgr. Doutreloux, bisschop van Luik. U blijkt evenmin te hebben gehoord, in ieder geval U getuigt niet van de Union Catholique d'Etudes Sociales et Catholiques, die in oktober 1884, en nadien elk jaar tot in 1891, jaarlijks te Freiburg in Zwitserland bijeenkwam onder de leiding van Mgr. Marmillod, bisschop van Genève, en waaraan werd deelgenomen o.m. door Graaf Albert De Mun, de Jezuiten Pater La Tour du Pin Chambly uit Frankrijk, Pater Lem Kuhl uit Duitsland, de heren Colinet en Helleputte uit België. Aan het optreden van von Vogelzang in Oostenrijk, van Mgr. Van Ketteler in Duitsland, van Kardinaal Manning in Engeland, blijkt U wel geen groot belang te hechten.

Iemand die onbevooroordeeld het programma van Quaregnon in 1894, onder het dictaat van de latere Staatsminister Emiel Vandervelde leest en vergelijkt met de verheven taal van Rerum Novarum, kan niet anders dan diep getroffen worden door de waardigheid van de Pauselijke Encycliek, aan welke basis de bekommernis om rechtvaardigheid en liefde onder alle mensen ligt, in plaats van klassenstrijd en veroveringszucht van een klasse.

U verwijlt niet enkel op het sociaal terrein, maar U betreedt, al weze het dan ook vluchtig, het terrein van het hoger algemeen belang, om de staf te breken over de politieke processen.

Daarin treden we U volledig bij, omdat bij deze procesvoering steeds de bezadigdheid, vaak ook de gerechtigheid en de onpartijdigheid zoek geraken.

Die geraken niet minder zoek tijdens de uitvoering van de uitgesproken straffen, waarbij de bewindsliden achten meer belang te moeten hechten aan uitlatingen van onverantwoordelijke personen of groepen, dan aan het brede en gezond denkende deel van de Natie, en daarom oordelen wijs te handelen wanneer zij handelaars in blanke slavinnen, verklikkers en moordenaars in vrijheid stellen, maar de toepassing van dezelfde wettelijke beschikkingen weigeren aan hen die louter politieke misdrijven hebben gepleegd, en daarbij bovendien uit het oog verliezen dat de onverzoenlijkheid, zoals het tussen de twee wereldoorlogen werd bewezen, de grootste schade aan de morele éénheid van het Land, en aan de nationale gevoelens van de bevolking berokkent.

Begrijpelijkerwijze hebt U, Mr. Dyck, het belang van het groot complot enigszins overdreven. Het was toch veel meer een voorval in een lange ontwikkelingsgang, die zoals elke gebeurtenis ten slotte zijn belang heeft, maar in het geheel gezien toch niet mag overdreven worden. Alleen sta ik niet met die zienswijze want ik kwam tot de bevinding dat de meeste ge-

schiedschrijvers die over de beruchte periode handelen, of zelfs er medespelers van waren, en die er omtrent getuigenis aflegden, zoals Leon Delsinne, Julien Kuypers, Louis Bertrand en zoveel anderen, er alleen melding van maken, zonder er breedvoerig over uit te breiden.

Deze kritiek doet geen afbreuk aan de grote verdienste van uw werk. Zij is eerder de uiting van een zienswijze en een overtuiging die niet de uwe zijn, maar die voldoende open en eerlijk zijn om hulde aan de uwe te brengen en U oprecht te danken voor uw merkwaardige voordracht, waardoor U aan de Antwerpse Balie ongetwijfeld eer hebt aangedaan.

* * *

Hoewel slechts één onzer confraters gedurende het afgelopen gerechtelijk jaar overleed, is onze Balie toch bijzonder zwaar getroffen in haar gevoelens, want zelden zal een overlijden ons dieper ontroeren, ons meer grieven en pijn doen, dan dat van onze zo zeer geliefde en zo innig betreunde Oud-Stafhouder Mr. Herman Van Der Donckt.

Ruim 37 jaar maakte hij van onze Balie deel uit en was er de laatste jaren het meest kostbare sieraad van geworden. Geleidelijk aan waren onze achting, onze waardering, onze bewondering voor hem uitgegroeid tot een waarachtige verering. Onze vriendschap was met de jaren een warme genegenheid geworden.

Het was een bijzonder groot dienaar van de Orde. Gedurende vijftien jaar heeft hij met een ongeëvenaarde toewijding en gewetensvolle nauwgezetheid de hogere belangen van onze Orde in eenvoud en oprechtheid gediend, zonder ooit aan zich zelf te denken.

Aan hem is onze Balie grote dankbaarheid verschuldigd!

Stafhouder Van Der Donckt werd op 26 januari 1895 geboren te Etikhove, een dorpje van nauwelijks 2000 inwoners, op een paar kilometers van Oudenaarde, in het hartje van de Vlaamse Ardennen gelegen. Zijn vader was er brouwer en zijn moeder behoorde tot een doktersfamilie. Zijn humaniora deed hij aan het bisschoppelijk College St. Amandus te Kortrijk en zijn rechtsstudies ving hij aan in 1913, nog vóór de eerste wereldoorlog, aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

Bij het uitbreken van de oorlog, tijdens het groot verlof van 1914, aarzelt hij geen ogenblik — zoals van hem te verwachten viel — om de oproep van het Vaderland, en niet minder de stem van zijn geweten te beantwoorden. Hij onderbreekt zijn universitaire studies en meldt zich als oorlogsvrijwilliger.

Op het einde van 1914 wordt hij in het Vijfde Linie-regiment ingelijfd, en in 1917 stuurden zijn oversten hem naar de Officiersschool voor Universitairen te Gaillon, die hij, na er zijn opleiding te hebben ontvangen, als adjudant verliet. Op het front werd hij onmiddellijk tot onderluitenant bevorderd en op het einde van de oorlog zou hij luitenant zijn.

Tijdens de oorlog, niettegenstaande het bestendig gevaar waarin hij verkeerde, werd hem het leven gespaard, maar daar in het slijk en in de modder, in de bijtende koude en tijdens de beweegloze nachten, heeft hij wellicht de eerste kiemen opgedaan van de reuma, die aan zijn schone leven een vroegtijdig einde zou stellen.

Na de oorlog hernam de jonge Herman Van Der Donckt zijn rechtsstudies, te zamen met veel andere oud-strijders, aan de Katholieke Universiteit te Leuven en promoveerde er op 12 juli 1921 tot doctor in de rechten. Op 26 oktober daaropvolgende werd hij, over-

eenkomstig de toen vigerende wetgeving, als oud-strijder rechtstreeks op de Tabel van de Orde opgenomen.

Zijn beroepsopleiding ontving hij tijdens het eerste jaar bij Mr. Fern. Van De Vorst, maar het jaar daarop werd hij reeds opgemerkt door Mrs. Paul Grijspeerd en Georges Hebbelynck, die de verborgen krachten, met al de mogelijkheden welke ze lieten verhoppen, in hem vermoedden en dan ook op zijn medewerking beroep deden en deze zonder mate mochten ontvangen: dan en later, vooral tijdens de laatste wereldoorlog wanneer zij voor de bezetter moesten onderduiken en hij hun kantoor in stand hield en met één van hen, in diens geheime bergplaats ergens in Oost-Vlaanderen, op gevaar voor zijn leven zelfs, geregeld contact hield.

De samenwerking pleit voor de eerlijke overtuiging en standvastigheid van de jonge Van Der Donckt, maar niet minder voor de breeddenkendheid en verdraagzaamheid van zijn patroons. Die 25 jaar lange professionele samenwerking van mensen die op politiek en confessioneel gebied niet verder van elkander konden verwijderd zijn dan de jonge Herman Van Der Donckt van zijn patroons verwijderd was, getuigt voor de geest van de Balie.

Dagelijks pleitte de toen jonge Mr. Herman Van Der Donckt vóór alle rechtsmachten, in deze stad en daarbuiten, de meest verscheiden zaken, maar vooral arbeids- en verkeersongevallen, verzekeringsproblemen, herstel van oorlogsschade en onteigeningen. Daarin had hij een algemeen erkende bevoegdheid verworven. Met een kalme en gemeten haast, de zware aktentas onder de linkerarm, terwijl de hand op de heup rustte om het gewicht ervan gemakkelijker te torsen, spoedde hij zich van de ene Kamer naar de andere om er de zaak te pleiten die in nuttige orde voor behandeling voorkwam. Zijn welsprekendheid was niet overladen, maar op de man af, rechtstreeks en vooral overtuigend, omdat zij het resultaat was van een grondig onderzoek. Want Mr. H. Van Der Donckt was een harde werker, die zich weinig vertoonde waar niet de plicht hem riep, ook zelden de tijd vond om genoeglijk in de Wandelgalerij, in afwachting van het aanbreken van de beurt om te pleiten, of na de pleidooien, een gezellig en ontspannend praatje te slaan, vooraleer huiswaarts te keren. Daarvoor was zijn tijd te zeer afgemeten.

Niettemin hield eenieder van hem, want de rechtsheden en de welwillende goedheid straalden U van uit gans zijn wezen tegemoet, lagen in de warmte van zijn handdruk, toen zijn sterke handen nog niet misvormd en verwrongen waren door de aanhoudende pijn die hem, vooral de laatste jaren van zijn leven folterden.

Voor de eerste maal werd hij in 1936 tot lid van de Raad der Orde verkozen.

Bij zijn intrede in de Raad werd hem onmiddellijk het voorzitterschap van het bureel van kosteloze raadpleging toevertrouwd en het jaar daarop, wanneer de toenmalige secretaris Mr. H. Stuyck tot Stafhouder was verkozen, volgde zijn verkiezing tot secretaris van de Orde. Acht jaar lang zou hij het blijven. Daarna maakte hij nog met tussenpozen, gedurende vier jaar, deel uit van de Raad.

In 1954 werd hij éénparig door al zijn confraters tot Stafhouder verkozen. In zijn rechtzinnige eenvoud was hij verrast, doch diep getroffen door de aanhankelijkheid en de genegenheid van zijn confraters.

Zijn stafhouderschap zou bijzonder merkwaardig worden, maar hem, naast vreugde en voldoening, soms ook bittere ontgoocheling en teleurstelling brengen. Enerzijds bond hij de strijd aan tegen het optreden van de zaakwaarnemers vóór de Vrederegerechten en ander-

zijds bleef hij waken over de tucht met een vaderlijke, maar toch strenge hand en, waar het behoorde, haalde zijn bekommernis om de waardigheid van de Orde het op zijn natuurlijke welwillendheid ten overstaan van de confrater die hij zag in degene die haar in het gedrang had gebracht. Met een sterke hand, handhaafde hij de tucht. Een bijzondere zorg werd door hem besteed aan de formulering van de beroepsregelen en geen Stafhouder is er die, zoals hij, zoveel formuleringen van beroepsregelen op zijn actief heeft.

Weinigen zijn er die, zoals hij, zonder veel omhaal van woorden, de weg van de modernisering van de beroepsuitoefening zijn opgegaan, o.m. door de regeling van de deelneming der advocaten aan de vergaderingen van de Raden van Beheer en van de aandeelhouders der vennootschappen, het gebruik van gedrukte of gestencyleerde formulierbrieven, de invoering van de gedeeltelijke kosteloze rechtsbijstand, de afschaffing van de kosteloosheid van de verdediging van beroeps-militairen en gegradeerden vóór de Krijgsraden, enzomeer...

In zijn christelijke ootmoedigheid — want hij was een diepgelovig man — wist hij zelf niet dat hij een groot Stafhouder was geweest, maar door die bescheidenheid was hij des te groter.

Er blijft ons evenwel een troost: Stafhouder Van Der Donckt liet ons zijn zoon, Mr. André Van Der Donckt na. Hij blijft bij ons. In hem leven de deugden en begaafdheden van zijn betreurde vader verder. Zoals zijn vader, is hij een innemende verschijning, steeds met de glimlach op het gelaat.

Op hem dragen we onze genegenheid over en we hopen dat we ook eenmaal hem in bewondering zullen mogen vereren, zoals wij zijn vader hebben vereerd.

Aan de ganse familie Van Der Donckt, en inzonderheid aan Mevrouw Herman Van Der Donckt betuigen we nogmaals ons eerbiedig genegen en diepgemeend rouwbeklag.

* * *

Elk jaar worden onze rangen aangevuld door de jongeren, die ons komen vervoegen.

Mij doet het een uitzonderlijk genoegen U, in naam van de Orde te mogen verwelkomen. Het is van ganser harte dat ik het doe.

Tijdens de schitterende voordracht van de openingsredenaar hebt U het reeds gehoord: Ons beroep is het heerlijkste dat U kon kiezen en dat U hebt gekozen. Na vijf jaar universitair onderwijs, na de eedaflegging voor het Hof van Beroep, werd U door de Raad van de Orde op de lijst van de stagiaires opgenomen.

Ik hoop dat U zich ernstig door uw universitaire studies zult voorbereid hebben, want de alsdan gegunde tijd komt nimmer weer. U staat voor uw stage en ik veronderstel dat U in ons midden zijt gekomen met het vaste voornemen en de onverbidde wil aan uw vorming van advocaat al uw tijd en al uw zorgen te besteden. U staat bij de aanvang van uw beroepsleven en U hebt de gelegenheid het op hechte grondvesten op te bouwen.

Vervul nauwgezet en met ijver al de verplichtingen van de stage, bezoek geregeld het kantoor van uw patroon en werk hard onder zijn leiding, woon de vergaderingen van de Conferentie bij, en vooral neem op het einde van het jaar deel aan de Herman De Jongh prijskamp.

Het leven van een advocaat moet er een zijn van toewijding aan de belangen van anderen, van zorgen en kommer om anderen. In de huidige samenleving vooral, is het leven van de enkeling vol hinderlagen en vol strikken. Gedurig komt de hedendaagse mens met

zijn medeburgers, met de gemeenschap in aanraking meer nog, in botsing. Het domein van de onbepaalde vrijheid wordt geleidelijk ingekrompen, de tussenkomst en de medezegging van de gemeenschap en van haar organen doen zich meer gevoelen, komen vaker voor. Van daaruit dat de enkeling zoekt naar voorlichting, naar bijstand, naar bescherming. Het is bij U, dat hij die alleen veilig en zeker kan vinden.

U zijt daartoe gevormd door het hoger onderwijs dat U hebt genoten; U wordt daartoe gevormd door de opleiding als stagiaire die U zult bekomen, door de stipte nakoming van de beroepsregelen die de uitoefening van uw beroepsleven beheersen, niet enkel in uw eigen belang, maar evenzeer, indien niet meer, in dat van de rechtzoekenden.

De ondervinding zal het U leren dat alleen de bijstand van de advocaat waarborgen van zekerheid en veiligheid aan de rechtzoekenden verschafft.

U zult niet begrijpen, dat de wetgever die de gezondheid van de mensen en de dieren vrijwaart en verzekert, door het monopolium van de heling van de mensen en van de dieren en de verschaffing van de middelen daartoe aan de geneesheer, de dokter in de diergeneeskunde en de apotheker toe te vertrouwen, hoewel er kwakzalvers bestaan, die vaak een niet miskenbare bevoegdheid en ondervinding op zekere terreinen hebben verworven.

U zult niet begrijpen dat de wetgever die sommige geldelijke belangen van de particulier beschermt door allerlei reglementeringen, o.m. door het monopolium van de architect, aan de enkeling geen enkele bescherming verleent wanneer hij zonder raad, zonder bijstand niet verder kan in belangrijke aangelegenheden, en noodgedwongen de tussenkomst van een derde moet inroepen. Alsdan bekommert zich de wetgever om hem niet meer; hij wordt aan zijn lot overgelaten.

Eenieder mag raad verstrekken, bijstand verlenen, ongeacht of hij bevoegd is of niet, of hij daartoe opgeleid werd of niet.

De enkeling wordt op dat gebied, zonder verweer overgelaten aan diegenen die zich aan hem opdringen,

die niet zijn, maar hun belangen zoeken en dienen. Het is evenwel niet onze taak, maar die van de wetgever de enkeling, in diens bekrompenheid en kortzichtigheid te beschermen en te vrijwaren tegen onbevoegden.

Wat wij kunnen doen, moeten wij zonder aarzelen doen: wij moeten ons volledig aan onze taak geven en ons daartoe tijdens gans onze loopbaan, maar vooral in de stagejaren, voorbereiden door ijverige studies, grondig onderzoek, zodat we bij machte zijn de rechtzoekenden in te lichten, bij te staan en te verdedigen.

Alzo zal ons leven staan in dienst van anderen en niets is er groter, meer verheven, dan een leven in dienst van zijn evenmens, vooral van zijn evenmens in nood.

Bij de aanvang van uw beroepsleven, zal het vooral de minst bedeelde, de minder-gegoede, de behoeftige zijn, die zich op uw tussenkomst zal beroepen, uw broeders, de arbeiders, zoals Mr. Dyck ze heeft genoemd.

Geleidelijk aan zult U tot het inzicht komen dat de ganse hedendaagse maatschappij uit arbeiders bestaat; niet uit proletariërs, zoals sommigen het zouden wensen, maar uit lieden, die hetzij met de handen, hetzij met de geest arbeiden, en dat zij die in de opvatting van dezelfden niets anders dan genieters zijn en kapitalisten, ten slotte meer dwangarbeid hebben verricht en nog verrichten dan vermoed wordt.

Wenst U te slagen in uw beroepsleven, dan moogt U niet bevreesd zijn voor het werk. U zult U moeten aanpassen aan de huidige noodwendigheden van het leven, zoals onze gebruiken en onze beroepsregelen zich daaraan zullen moeten aanpassen.

Indien daarin noodzakelijk veranderingen moeten intreden, zal evenwel de geest waarvan ons leven doordrongen is ongewijzigd behouden blijven: de geest van eerlijke en trouwe toewijding, de geest van rechtschapenheid, die van onkreukbare eerlijkheid, die van fiere onafhankelijkheid zullen steeds de onze blijven. Veel kan en moet er wellicht veranderen, maar zij zullen blijven.

De toekomst ligt voor U! Weest paraat!

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. G. Franck,

Voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Mijnheer de Stafhouder,
Mevrouwen,
Mijne Heren,
Waarde Confraters,

Vererend is het, bij de aanvang van het Jubeljaar der Vlaamse Conferentie, deze Plechtige Openingszitting te mogen inleiden in aanwezigheid der hoogste vertegenwoordigers van de wetgevende, de rechterlijke en de bestuurlijke macht.

U, Mijnheer de Stafhouder, begroeten wij in de eerste plaats.

In U erkennen wij het hoogste ambt dat een advocaat bekleden kan, en het enig gezag, waaraan wij in de uitoefening van ons beroep gehoorzamen.

In uw persoon bewonderen wij tevens de grote eigenschappen, die wij graag zelf zouden bezitten:

uw grondige kennis van het recht,
uw helder inzicht van de mens,
uw professionele eerlijkheid,
uw moedig karakter,

uw groot hart,
uw nimmer falende vriendschap,
Wij zijn er fier op dat U onze Stafhouder is.

Meester Biltris,
Oud-Stafhouder,
Hoogleraar,
Schitterend pleiter,
gegeerd door de cliënt,
geducht door de tegenpartij,
Het is een eer U te mogen begroeten in uw allernieuwste hoedanigheid: deze van algemeen voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten.

Het nihil a me alienum is een leuke waaraan u trouw blijft.

Het is de bron van uw veelzijdigheid.

Wij zijn er gelukkig om dat U één der onzen is.

Mijnheer Lilar,
Minister,
Senator,

Advocaat,
Antwerpenaar die Brussel niet lost,
volksvoelend en patriciër,
strijdend en verdraagzaam.

Verheugend is het U welkom te heten eveneens in een nieuwe hoedanigheid, deze van Minister, Ondervoorzitter van de raad.

Uw nieuw ambt vervult ons met trots, want U is lid én van onze balie, én van onze conferentie.

Mijnheer Huysmans,
Gewezen eerste burger van het land,
Gewezen eerste minister,
Staatsminister,
Oud burgemeester onzer stad,
Verbazende leeftijd,
Ontredderende jeugd,
Ontzettende gutigheid,
Wié schreef dat jeugd geen kwestie is van leeftijd,
maar wel van humeur en gezondheid?

Mijnheer de Staatsminister, de Vlaamse Conferentie beleeft plezier aan dit moment, en gul roept ze u toe « ad multos ».

Cedant arma togae.

Dat de wapenen wijken voor de toga,
dat de welsprekendheid het winne van de daad.
Wié was de confrater die ooit de aanstellerij zo hoog opdreef?

Generaal Bouhon, Bevelhebber van de Militaire Gebedsomschrijving, wij weten beter.

U en uw voorgangers, ik en mijn voorgangers, hebben steeds minnelijk en rustig naast elkaar geleefd, en de kleur van het uniform heeft steeds het decor dezer plechtigheid een sympathiek tintje bijgebracht.

Mijnheer De Clerck,
Gouverneur onzer Provincie,
Ere-advocaat,
Gewezen Vrederechter,
Talentvol essayist,
Toegewijd voorzitter van de Economische Raad van Vlaanderen,

Uw ambt is een bestendige zorgvolle bekommernis, die een grote inspanning van U vergt; maar des te groter is uw verdienste.

Hartelijk wensen wij u toe: Goede Vaert.

Mijnheer Hallemaans, raadsheer in het Hof van Verbreking,

Mijnheer Eyben en Mijnheer Schilling, voorzitters in het Hof van Beroep te Brussel,

Mijnheer Lahaye, vertegenwoordiger van de heer Auditeur-Generaal in de Raad van State,

In U begroeten wij met eerbied en met fierheid de hoogste rechtsmachten van het Rijk, waarin beide landstalen op voet van volkomen gelijkheid aan de rechtsbedeling inhoud en vorm geven.

Mijnheer de Voorzitter der rechtbank van Eerste Aanleg,

Enigszins verveeld ben ik, nu ik mij tot U richt om U welkom te heten.

Wij gedragen ons hier als gastheer, wijl U — én in feite én in rechte — de enige gastheer is.

Uw welwillendheid kennend voor onze Conferentie, durven wij hopen dat U ons deze usurpatie niet ten kwade zult duiden.

Uw persoon, Mijnheer de Voorzitter, wordt gekenmerkt door goedhartigheid — zonder lakse toegeving —, door oprechtheid, die geen verborgen bijgedachte voedt.

U zijt een gouden hart, gemerkt met de stempel van

een edel, gezond verstand, en een grondige rechtskennis.

Mijnheer de Procureur des Konings,

Tussen U en uw rechtsonderhorigen bestaat er een bijzonder binding, die niet te verstaan is in de zin van inschikkelijk medelijden.

Zeër kies is uwe zending.

Ze ligt besloten in de toepassing van het juiste verantwoordelijkheidsgevoel.

Mijnheer de Procureur des Konings, uw lange ambtsuitoefening te Antwerpen heeft ons geleerd dat U de opgedragen taak in geweten prachtig weet te volbrengen, en dat U met onafhankelijke kracht uw verantwoordelijkheid durft en kunt dragen.

Meester Nyssens,

Dat U als Stafhouder der orde van advocaten bij het Hof van Beroep te Brussel, onze hoofdstad, er aan gehouden heeft de openingszitting der Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen bij te wonen, vervult ons met dankbaarheid.

Meester De Brauw, deken van de orde der advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden,

Confraterniteit is geen ijdel woord voor U.

Uwe getrouwe aanwezigheid op onze feestzittingen, is hiervan een duidelijk bewijs.

Maitre Lasserre, membre du Conseil de l'ordre des avocats de Paris, qui représentez Monsieur le Bâtonnier de Paris,

Maitre Bonn, Bâtonnier de l'ordre des avocats du Grand-Duché du Luxembourg,

Qu'il me soit permis de vous dire — en votre langue — la grande joie que nous éprouvons à vous souhaiter la bienvenue.

La confraternité qui ne connaît pas de frontières, et dont vous faites preuve à notre égard, sera certes appréciée à sa juste valeur.

Wijl zij deze feestzitting door hun vererende aanwezigheid opluisteren, betuigen wij onze eerbiedige dank, aan de vertegenwoordiger van de heer Minister van

Justitie,

aan de heren magistraten
in de Raad van State,
in het Hof van Beroep,
in de rechtbank van Eerste Aanleg,
in de rechtbank van Koophandel,

aan de heer Krijgsauditeur,
aan de heren Vrederechters,
aan de heer Voorzitter der Bestendige Deputatie,
aan de heer Provinciaal Griffier,
aan de heer Consul-Generaal van Frankrijk,
aan de heer Kanselier van het Consulaat-Generaal der Nederlanden.

* * *

Welkom ook aan de vrienden van de zusterconferenties.

* * *

Bijzonder hartelijk begroet ik mijn goede confrater en vriend Meester Paul Goemans, Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau te Antwerpen.

Het is me een aangename plicht U de uitslag bekend te maken van de welsprekendheidsprijskamp Herman de Jongh, welke het glansrijk jaar aflsot van mijn voorganger Meester Willy van Nieuwerburgh.

Laureate werd U, Meester Mariette Verrycken.
U is de eerste vrouwelijke advocaat die deze prijs wint.

Wij wensen U geluk.

U deed het schitterend.

Tweede werd U, Meester Emiel Verrycken.

Zoals op één letter na, de schrijfwijze van uw naam, was ook uw voordracht bijna gelijkwaardig.

Ik vermoed dat het voor de jury moeilijk was het verschil te ontwaren.

Vooraleer het woord te verlenen aan de openingsredenaar, wens ik mij even te richten tot onze jonge confraters.

U koost, waarde confraters, één der schoonste beroepen.

Geen enkel beroep wellicht brengt U dicht bij de mens.

En wat is belangrijker voor de mens dan de mens zelf.

In de cliënt voornamelijk zult U kennis maken met het complexe wezen dat de mens is.

Een verbazend en verwarrend mengsel van kracht en zwakte, van heldhaftigheid en lafheid, van grootheid en miserie.

Aan de advocaat vertoont de cliënt zijn ware gedaante, ook al tracht hij soms door een leugen daaraan te ontsnappen.

Voor dit wezen zult U strijden met de in inzet van uw gehele persoon.

Alles zult U veil hebben voor deze strijd, uw talent, uw kennis, uw tijd, zelfs uw gezondheid.

De strijd die U zult voeren is ongemeen lastig, want de advocatuur is een moeilijke kunst, en deze kunst zult U slechts verwerven door een nauwgezette toepassing van de beroepsregelen.

Deze mens zal U soms verblijden, soms ontgoochelen.

Af en toe ook uw leven vergallen.

Maar ondanks al zijn gebreken en tekortkomingen, loont de mens de moeite dat U zich volkomen voor hem inspant.

Zo U ooit een mens ontmoet voor wie U aarzelt op te treden, omdat U meent dat hij volkomen verdorven is, denkt dan aan het woord van een Spaanse filosoof :

« Bekijk een lelijke vrouw zolang, tot ge er iets moois in vindt. »

Bekijk dan deze mens zolang, tot U er iets goeds in vindt, en U zult hem verdédigen.

Meester Jozef Dyck,

U kwam in 1946 aan onze balie.

U was doctor in de rechten, licenciat in geschiedenis, gagregeerde van het Middelbaar Onderwijs, en lesgever.

U is nu één der merkwaardige figuren onzer balie.

Met uw strijdersnatuur, uw grondige kennis van het recht, uw drang naar wetenschappelijk onderzoek, uw fair-play, is u « advocaat » in de meest volkomen betekenis.

Wij kennen en waarden U.

Er blijft voor ons slechts één mysterie.

Wij begrijpen nog steeds niet hoe U er in slaagt op uitmuntende wijze, het subtiele steekspel der advocatuur te voeren, met de sabel der openhartigheid.

Meester Jozef Dyck,

Als advocaat spreekt U over een proces.

Als licenciat in geschiedenis behandelt U een historisch gebeuren.

Als politiker gaat uw voorkeur wellicht naar een Groot Komplot...

Meester Dyck, U heeft het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 13 januari 1958.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. Rutsaert.

Advocaat-generaal : M. Mahaux.

Inkomstenbelastingen. — Aftrek ingevolge de artikelen 26, § 1 en 29, § 3, van de gecoördineerde wetten.

Ingevolge de artikelen 26, § 1 en 29, § 3 van de gecoördineerde wetten op de inkomstenbelastingen komen de in de daarin bepaalde voorwaarden bedoelde inkomsten slechts als « netto » voor na aftrek van de bedrijfslasten die bij gebreke van bewijskrachtige gegevens op 25 % van de bezoldigingen worden bepaald.

H. De Rijst.

Gelet op de bestreden beslissing op 3 juli 1957 gewezen door de Hoge Militieraad;

Over het middel, schending van artikel 10, paragraaf 2, 1° der wet van 15 juni 1951, doordat de bestreden beslissing geweigerd heeft aanlegger als de onmisbare steun van het gezin te aanzien, om reden

dat de gezamenlijke inkomsten het ter zake wettelijk vastgesteld maximum van 30.000 fr. overschrijden, zulks op grond van de beschouwing, dat de jaarlijkse invaliditeitsvergoeding evenals de vergoeding van de Nationale Federatie der Verminkten in die inkomsten moeten begrepen worden, dan wanneer zij geen werkelijke inkomsten of netto-inkomsten uitmaken en beide, of althans de invaliditeitsvergoeding, als vertegenwoordigende de vergoeding van een ondergane schade moeten beschouwd worden en dan wanneer uit het feit, dat beide als niet belastbare bedrijfsinkomsten door de wet op de inkomstenbelastingen worden aangezien ofwel geheel of gedeeltelijk van belasting worden vrijgesteld, niet volgt dat zij als werkelijke of als netto-inkomsten dienen te worden aangezien :

Overwegende, enerzijds, dat, luidens artikel 10, paragraaf 2, 1° van de wet van 15 juni 1951, de gezamenlijke inkomsten van de vader en de moeder van de dienstplichtige niet enkel de bedrijfsinkomsten, die in de bedrijfsbelasting belastbaar zijn, omvatten, doch ook alle andere netto-inkomsten, welke ook de herkomst ervan weze;

Overwegende, anderzijds, dat luidens artikel 29, paragraaf 4 der samengeschatte wetten betreffende de inkomstenbelastingen, gewijzigd door de wetten van 8 maart 1951 en 28 maart 1955, de pensioenen, renten en vergoedingen verleend krachtens de wetgeving be-

treffende de toekenning van hulp in geval van vroegtijdige invaliditeit, de pensioenen aan de slachtoffers van werkongevallen en aan congenitale verminkten evenals de vergoedingen toegekend krachtens die wetgeving betreffende verzekering tegen ziekte of invaliditeit, de vergoeding wegens arbeidsongevallen, of die door beroepsziekten veroorzaakt zijn, alsook de pensioenen, renten en vergoedingen door de erkende mutualiteitsverenigingen toegekend aan de vrije verzekerden als verzekering in geval van ziekte of invaliditeit of als herstel van schade wegens arbeidsongevallen aan niet-loontrekkende arbeiders verleend belastingvrijdom genieten;

Overwegende dat laatstvermelde wetsbepaling aldus de geldmiddelen, waarmede de bestreden beslissing rekening heeft gehouden als bedrijfsinkomsten beschouwt;

Overwegende nochtans dat, ingevolge de artikelen 26, paragraaf 1 en 29, paragraaf 3 van de samengeschaalde wetten, de in de daarin bepaalde voorwaarden bedoelde inkomsten slechts als « netto » voorkomen na aftrek van de bedrijfslasten, welke bij gebreke van bewijskrachtige gegevens op 25 ten honderd van de bezoldigingen bepaald worden;

Overwegende dat uit de bestreden beslissing en uit de stukken waarop het hof acht vermag te slaan geenszins blijkt dat door de Hoge Militieraad met deze aftrek rekening gehouden werd, zoals door artikel 10, paragraaf 2 van de wet van 15 juni 1951 vereist wordt;

Dat het middel dienvolgens in die mate gegrond is;

Om deze redenen :

Verbreekt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de verbroken beslissing;

Verwijst de zaak naar de Hoge Militieraad anders samengesteld.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 10 oktober 1958.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Advocaat-generaal : M. Mahaux.

Raadsheer-verslaggever : M. Van Beirs.

Advocaten : Mrs. Van Leynseele en Pirson.

Onbewaakte overweg. — Door de exploitant van de spoorweg te treffen voorzorgsmaatregelen.

Een algemene regel volgens welke de exploitant van de spoorwegen slechts gehouden zou zijn bijzondere voorzorgsmaatregelen te treffen in verband met de overgang van onbewaakte overwegen door de spoorrijtuigen in twee gevallen, nl. wanneer wegens het belang van de weg het behoud van een onbewaakte overweg al te gevaarlijk zou zijn en wanneer de overweg zo is, dat het zicht op de naderende trein door een hindernis belemmerd is, vindt steun noch in de wetten, noch in de reglementaire bepalingen.

N.V. Noordstar en Boerhaave en Leymon t/N.M.B.S.

Gelet op het bestreden arrest, op 9 januari 1957 gewezen door het Hof van beroep te Gent;

Over het tweede middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1319, 1320, 1382, 1383 en 1384 van het burgerlijk wetboek, doordat het bestreden arrest aan de voorrang toekomend aan het

verkeer op de spoorwegen een dusdanige uitbreiding geeft, dat het aanneemt dat verweerster alleen voorzorgen voor de veiligheid der derden dient te nemen, wanneer het behoud van een onbewaakte overweg al te gevaarlijk blijkt of wanneer de overweg zo is dat het zicht op de aanbollende trein door een hindernis belemmerd is, zonder na te gaan of, gelet op de mist die heerste en die door verweerster uitdrukkelijk en door het arrest impliciet werd erkend, zulks geen voorzorgen vanwege de bestuurder vergde, zodat deze, ondanks zijn voorrang, aan zijn verplichtingen van voorzorg of voorzichtigheid was tekortgebleven :

Overwegende dat, uitspraak doende over de bij hem aanhangig gemaakte vordering tot schadevergoeding, de rechter onderzocht heeft in hoeverre hetzij de bestuurder van de vrachtwagen, aangestelde van tweede aanlegger, hetzij verweerster aansprakelijk waren voor de gevolgen van het ongeval dat plaats greep tijdens het oversteken door de vrachtwagen van een onbewaakte overweg bij het naderen van een trein ;

Overwegende dat, op grond van de beschouwing « dat, gelet op de aan het verkeer op de ijzerweg toekomende voorrang, het aan de weggebruikers behoort geen onbewaakte overwegen op te rijden zonder de voorzorgen te nemen, die, gelet op de heersende weersomstandigheden, gepast zijn », hij ten laste van de bestuurder van de vrachtwagen de fout weerhoudt bedoelde onbewaakte overweg zonder enige voorzorg te zijn opgereden, hoewel « de zichtbaarheid reeds bij zijn vertrek op een tiental meters door de mist beperkt was » ;

Overwegende dat, om de verweerster van alle verantwoordelijkheid te ontlasten, de rechter, die aanneemt dat de voorrang van de op sporen rijdende voertuigen de exploitant niet ontlast van alle verplichting voorzorgsmaatregelen te treffen in verband met het gevaar dat uit het gebruik van onbewaakte overwegen ontstaat, nochtans oordeelt dat in onderhavig geval de omstandigheden niet van aard waren om verweerster te verplichten bijzondere voorzorgsmaatregelen te treffen en die beslissing grondt op de beschouwing « dat de verantwoordelijkheid van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen enkel in het gedrang wordt gebracht wanneer, wegens het belang van de baan, het behoud van een onbewaakte overweg al te gevaarlijk blijkt of wanneer de overweg zo is dat het zicht op de aanbollende trein door een hindernis belemmerd wordt » ;

Overwegende dat de rechter aldus zijn beslissing gegrond heeft op een algemene regel volgens welke de exploitant van de spoorwegen slechts in twee door hem aangeduide omstandigheden zou gehouden zijn bijzondere voorzorgsmaatregelen te treffen in verband met de overgang van onbewaakte overwegen door de spoorrijtuigen ;

Overwegende dat dergelijke algemene regel steun vindt noch in de wetten noch in de reglementaire bepalingen ;

Dat het bestreden arrest derhalve het in het middel bedoeld artikel 1382 van het burgerlijk wetboek geschonden heeft ;

Om deze redenen :

Verbreek het bestreden arrest ;

Beveelt dat van onderhavig arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster tot de kosten ;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT : Verg. in dit nummer het in deze zaak door de Verenigde Kamers van het Hof van Beroep te Brussel dd. 23 juni 1959 gewezen arrest.

RAAD VAN STATE

4e kamer. — 23 juni 1959.

Voorzitter : M. Lepage.
Raadsheren : M.M. Mast en Buch.
Auditeur : M. Van Assche.
Advocaat : Mr. Van Leynseele.

Notaris. — Benoeming voor het leven. — Overbrenging van standplaats zonder toestemming van titularis. — Machtoverschrijding.

Een notaris is benoemd voor het leven en zijn standplaats kan zonder zijn toestemming niet naar een andere localiteit overgebracht worden. Dit beginsel heeft voor doel de onafhankelijkheid van de notarissen ten opzichte van de regering te waarborgen.

Het is zonder belang dat een notaris in zijn rekwes om benoemd te worden zich bij voorbaat akkoord heeft verklaard met een overbrenging van de residentie van dit notariaat naar een andere plaats.

Het algemeen belang van het ambt van notaris verzet er zich tegen dat een kandidaat vóór zijn benoeming op algemene wijze zijn akkoord zou betuigen met de beslissingen die de regering na zijn aanstelling zou kunnen nemen betreffende de aanduiding van zijn standplaats.

Byvoet José t/ Ministerie van Justitie.

Arrest N° 7174.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 9 december 1957 waarbij de standplaats van verzoeker, notaris te Borgloon, naar Alken is overgebracht;

Overwegende dat bij schrijven van 17 juli 1957, gericht aan het Staatshoofd, verzoeker zich kandidaat stelde voor het ambt van notaris; dat hij in zijn rekwes betoogde « dat hij zich kandidaat stelt voor het thans te begeven ambt van notaris, aan het notariaat ter standplaats te Borgloon, vacant door het overlijden van notaris A. Dumont, hetzij aldus te Borgloon, hetzij waar ook de residentie van dit notariaat mocht overgebracht worden »; dat verzoeker bij koninklijk besluit van 20 september 1957 benoemd werd tot notaris ter standplaats Borgloon; dat bij het bestreden koninklijk besluit de standplaats van verzoeker naar Alken is overgebracht;

Overwegende dat verzoeker doet gelden dat de tegenpartij haar macht heeft overschreden doordat ze zonder zijn toestemming dezes standplaats van Borgloon naar Alken heeft overgebracht; dat hij betoogt dat, volgens de organieke wet op hen notariaat, de notaris voor het leven wordt benoemd, hetgeen inhoudt dat de regering niet op eigen gezag de standplaats van een notaris mag overbrengen naar een andere plaats dan die welke in de benoemingsakte is bepaald;

Overwegende dat, luidens artikel 2 van de organieke wet op het notariaat, de notarissen voor het leven worden benoemd; dat de aanstelling van de notarissen voor het leven er op gericht is de onafhankelijkheid van de notarissen te waarborgen ten opzichte van de regering; dat dit doel niet zou bereikt worden indien de regering op eigen gezag en naar goeddunken een notaris kon verplaatsen;

Overwegende dat de artikelen 31, lid 2, en 32 van dezelfde wet bepalen dat tot de afschaffing van een plaats van notaris of tot vermindering van het aan-

tal plaatsen van notarissen slechts mag worden overgegaan indien bedoelde plaatsen vacant zijn; dat artikel 45 van dezelfde wet voorschrijft dat de benoemingsakte van iedere notaris dezes vaste standplaats zal bepalen; dat uit dit laatste artikel blijkt dat de benoeming van de notaris en de aanduiding van zijn standplaats onafscheidbaar zijn;

Overwegende dat de notaris tegenover de regering niet in een hiërarchisch verband staat; dat aan de regering de disciplinaire macht over de notarissen niet werd toegekend;

Overwegende dat uit wat voorafgaat, volgt dat behoudens de door de wet bepaalde gevallen de notaris onafzetbaar is;

Overwegende dat de regering de bevoegdheid mist om de aan een notaris toegewezen standplaats te wijzigen zonder zijn toestemming;

Overwegende dat de tegenpartij in de bewoordingen van de kandidatuurbrief van verzoeker het bewijs tracht te halen dat verzoeker voor zijn benoeming in een overplaatsing van standplaats heeft toegestemd;

Overwegende dat dit middel niet opgaat; dat de regel volgens welke het de regering niet toekomt op eigen gezag en naar goeddunken de standplaats van een notaris te wijzigen, in de eerste plaats in het algemeen belang van het ambt is gesteld; dat derhalve de verklaring waarbij een kandidaat vooraf en op algemene wijze zijn akkoord zou betuigen met de beslissingen die de regering na zijn aanstelling betreffende de vaststelling van zijn standplaats zou kunnen nemen, geen gevolg kan hebben,

Besluit :

Artikel 1.

Het koninklijk besluit van 9 december 1957 is vernietigd.

Artikel 2.

De kosten, ten bedrage van 750 fr., komen ten laste van de Belgische Staat.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

Verenigde Kamers (1e en 8e). — 23 juni 1959.

Voorzitter : M. Michielsens.

Raadsheren : MM. Beeckmans de Westmeerbeek, Van Hal, Paës, de la Vallée Pousin, Bareel en Colson.
Advocaten : Mrs. De Vis en Standaert.

Onbewaakte overweg. — Geen verplichting van de exploitant van de spoorweg een automatische geluid- en lichtsignalisatie met het oog op mistig weder te plaatsen. — In acht te nemen voorzorgsmaatregelen door autobestuurder.

Van de exploitant van de voorrang genietende spoorweg kan niet verlangd worden, dat hij alle onbewaakte overwegen, ook die welke van gering belang zijn, en waar het uitzicht in normale omstandigheden goed is, een automatische geluid- en lichtsignalisatie, bestemd om te dienen bij mistig weder, zou uitrusten. Geen enkele wettelijke bepaling schrijft het gebruik van een dergelijke signalisatie voor.

In acht te nemen voorzorgsmaatregelen door een autobestuurder, die een onbewaakte overweg bij mistig weder oversteekt : zie nader het arrest.

N.M.B.S. t/ N.V. Noordstar en Boerhaave en Leymans.

Gezien de stukken der rechtsvordering en namelijk, in regelmatige vorm :

1° Het vonnis op 29 juni 1955 door de rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde gewezen, in zake de N.V. « De Noordstar en Boerhaave » tegen de « Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen », op 3 augustus 1955 betekend ;

2° de akte van beroep tegen voormeld vonnis, op 29 september 1955 betekend ;

3° het vonnis op 29 juni 1955 door de rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde gewezen, in zake Leyman Maurice tegen de « Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen », op 2 september 1955 betekend ;

4° de akte van beroep tegen dit vonnis, op 1 oktober 1955 betekend ;

5° het arrest van het Hof van Beroep te Gent op 9 januari 1957 gewezen, dat beide zaken samenvoegde en beslechtte ;

6° het arrest van het Hof van Verbreking dd. 10 oktober 1958, dat het arrest van het Hof van Beroep te Gent verbreekt en de zaken naar het Hof van Beroep te Brussel verwijst ;

7° de dagvaarding om te verschijnen voor het Hof van Beroep te Brussel, op 12 december 1958 betekend, tegenberoep tegen beide vonnissen a quo behelzende ;

8° de besluiten van partijen.

Aangezien de beroepen, aangetekend tegen de vonnissen door de eerste rechter geveld, samenhangend zijn ; dat een goede rechtsbedeling vereist dat ze bij een enkel arrest beslecht worden ;

Aangezien de hoofdberoepen en de tegenberoepen regelmatig zijn naar vorm en tijd ;

Overwegende dat het vaststaat dat op 17 september 1952, de vrachtwagen van tweede geïntimeerde, door De Boitselier Gerard gevoerd, aan de onbewaakte overweg n° 58, der In 89, te Munkzwalm aangereden werd door de trein n° 8520, rijdende van Kortrijk naar Brussel ; dat een dikke mist hing, die de zichtbaarheid tot een afstand van 10 à 15 meter beperkte ;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering door eerste geïntimeerde ingesteld, ertoe strekte appellante te horen veroordelen haar 104.873,50 frank te betalen, zijnde het bedrag dat ze aan voornoemde geleider stortte, in haar hoedanigheid van verzekeraarster-wet van zijn werkgever, de heer Leyman Maurice ;

Dat de oorspronkelijke eis door de tweede geïntimeerde ingesteld, er toe strekte appellante te horen veroordelen hem 148.350 frank te betalen, als vergoeding voor de schade door hem ondergaan ingevolge voormeld ongeval ;

Overwegende dat de eerste rechter, na de verantwoordelijkheid van het ongeval voor $\frac{1}{2}$ ° ten laste van het slachtoffer gelegd te hebben, aan eerste geïntimeerde $\frac{2}{3}$ ° van 104.873,50 frank, hetzij 69.915,70 frank toekende, met de vergoedende intresten vanaf de effectieve betaling ; dat hij, op grond van dezelfde verhouding, aan tweede geïntimeerde $\frac{2}{3}$ ° van 148.350 frank toekende, hetzij 98.000 frank, met de vergoedende intresten vanaf 17 september 1952 ;

Nopens de hoofdberoepen :

Overwegende dat het niet bewezen wordt dat het ongeval in gelijk welke mate ook aan appellante te wijten zou zijn ;

Overwegende dat de eerste rechter appellante te vergeefs verwijt aan de overweg geen speciale maatregelen getroffen te hebben om, in geval van mistig weder, de aankomst der treinen in de nabijheid van de kwestieuze overweg aan te kondigen bij middel van geluid- of lichtsignalen ; dat geen enkele wettelijke

beschikking het gebruik van dergelijke signalen voorschrijft ;

Overwegende dat men van appellante — die de voorrang geniet — niet ernstig zou mogen eisen dat ze alle onbewaakte overwegen zonder onderscheid, zelfs deze — zoals terzake — van zeer gering belang en zelfs wanneer in normale omstandigheden het uitzicht er goed is, met dergelijke signalisatie zou uitrusten, enkel bestemd om te dienen bij mistweder ; dat zulks een bijzondere grote investering zou noodzakken, alhoewel de — niet betwiste — statistieken uitwijzen dat ongeveer evenveel ongevallen voorkomen aan onbewaakte overwegen voorzien van automatische signalisatie (een derde der ongevallen aan onbewaakte overwegen doen zich voor aan deze met automatische signalisatie uitgerust, terwijl een zesde der onbewaakte overwegen aldus gesignaleerd zijn) ; dat het te dien opzichte niet zonder belang is te constateren dat sedert de aanrijding dd. 17 september 1952, geen ongeval op kwestieuze overweg meer voorkwam ;

Overwegende dat geleider De Boitselier anderzijds tijdens het strafrechterlijk onderzoek namelijk verklaarde :

1° dat hij, om reden van de zware mist, op zijn lichten niet kon vertrouwen, en verplicht was « de zijkant van de weg in het oog te houden » ;

2° dat aan de overweg te Munkzwalm aangekomen, hij in de lichten zag, op een viertal meter voor hem « de trein stilstaan op de onbewaakte overweg » ; dat hij uitstapte ;

3° dat hij de plaatsgesteltenis en de uren van het voorbijrijden der treinen 's morgens, aan deze overweg, bijzonder goed kende ;

4° dat bij « het in beweging brengen van de trein » hij instapte en de Dieselmotor van zijn vrachtwagen terug in gang zette en de overweg begon over te steken toen de aanrijding voorkwam ;

5° dat door het draaien van de Dieselmotor en het aanzetten van de trein, hij geen ander gerucht hoorde ;

Overwegende dat de geleider, die aan deze verklaring toevoegde geen aandacht trouwens aan een ander gerucht geschonken te hebben, daar de trein rijdende uit Kortrijk naar Brussel, deze rijdende in de tegenovergestelde richting gewoonlijk kruist tussen Welden en St-Denijs-Boekel en dat hij overtuigd was, dat de eerste slechts 5 à 6 minuten later aankomen moest ;

Overwegende dat hieruit blijkt dat, zelfs indien de bestuurder van de aanrijdende trein fluittonen, toen hij de overweg benaderde, gegeven had, de geleider De Boitselier deze laatste toch zou overgestoken hebben ;

Overwegende dat het lichtvaardig was vanwege voornoemde geleider uitsluitend op zijn kennis van de treinnuurooster te vertrouwen ; dat om reden van de atmosferische omstandigheden, stoornissen in het spoorwegverkeer hoegenaamd niet uitgesloten waren, wel integendeel ; dat de geleider des te meer aandachtig had moeten zijn dat de ongewone stilstand op de overweg, van de trein Zottegem - Kortrijk, een aanwijzing te dien opzichte uitmaakte ;

Overwegende dat het hem behoorde te wachten — de motor van de vrachtwagen stil houdende — tot dat de aanzettende trein genoeg verwijderd zou zijn om zich te vergewissen — hetgeen in de stille morgen niet moeilijk was — of de trein, rijdende in de tegenovergestelde richting, niet in aantocht was ;

Overwegende dat het anderzijds uit de gegevens van de zaak blijkt dat het hem insgelijks mogelijk was, zonder een te grote omweg te doen, zijn weg langs een bewaakte overweg te vervolgen ;

Overwegende dat De Boitselier, verzuimd hebbende een van deze elementaire voorzorgsmaatregelen te

treffen, een fout beging die ongetwijfeld de rechtstreekse en uitsluitende oorzaak van het ongeval uitmaakte;

Dat het derhalve ten onrechte is dat de eerste rechter een deel van de verantwoordelijkheid van dit laatste door appellante liet dragen;

Overwegende dat de oorspronkelijke vorderingen aldus als ongegrond voorkomen;

Nopens de incidentele beroepen :

Overwegende dat geïntimeerden, eisers op tegenberoep, vragen dat appellante, gedaagde op tegenberoep, gans verantwoordelijk voor het ongeval zou verklaard worden; dat uit voorgaande bestanddelen spruit dat deze aanvraag van alle grond ontbloomt is;

Om deze redenen :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, en gelijkvormig artikel 85 der wet van 18 juni 1869, gewijzigd door § XI enig artikel wet van 25 oktober 1919,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan,

Alle andere besluiten afwijzende als ongegrond,

Voegt de twee hoofdberoepen samen;

Ontvangt de hoofdberoepen en de tegenberoepen;

En recht doende ten gronde :

Nopens de hoofdberoepen :

Verklaart ze gegrond;

Doet de bestredene vonnissen te niet, in zover ze de twee derden ($\frac{2}{3}$) der verantwoordelijkheid van het ongeval ten laste leggen van appellante;

Hervormende :

Verklaart de oorspronkelijke eisen ongegrond;

Nopens de tegenberoepen :

Verklaart ze ongegrond;

Wijst ze af;

Verwijst geïntimeerden in al de kosten, daarin niet begrepen deze van verbrekking, waarvoor het Hof van Cassatie reeds uitspraak heeft gedaan.

NOOT: Het cassatie-arrest dd. 10 oktober 1958 is in dit nummer eveneens opgenomen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 8 april 1959.

Voorzitter: M. Vanparijs.

Raadsheren: M.M. Noest en Le Fevere de ten Hove.

Advocaat-generaal: M. Matthys.

Advocaten: Mrs. Verhaegen, De Gezelle en De Boos.

1. Verzekering tegen arbeidsongevallen. — Betekenis van het door het slachtoffer van een verkeersongeval voor de strafrechter gevraagd en door deze verleend voorbehoud ten aanzien van de latere vordering van de gesubrogeerde verzekeraar-wet.
2. Burgerlijke rechtsvordering. — Ontvankelijkheid van een virtueel in het voorwerp van het geschil begrepen maar bij vergissing niet in de dagvaarding vermelde eis. — Het belang om deze vergissing te doen herstellen volstaat als grief voor het instellen van hoger beroep.

1. *Strafvonnis, waarbij aan het slachtoffer van een verkeersongeval, burgerlijke partij, voorbehoud werd verleend om verdere vergoeding te eisen, in geval van verwickelingen, die aan het ongeval zouden te wijten zijn. Uit de motivering van het vonnis moet afgeleid worden, dat het voorbehoud betrekking heeft op om het even welke verwickeling, die alsdan door de eerste rechter niet werd afgehandeld. Bij ditzelfde vonnis werd aan de verzekeraar-wet van het slachtoffer voorbehoud verleend om terugbetaling te vorderen van « alle vergoedingen, die zij ten gevolge van het ongeval nog zou moeten betalen ».*

Nu het slachtoffer op grond van voornoemd voorbehoud in het onderhavig geval gerechtigd was nog vergoeding wegens vermogensschade door bestendige werkonbekwaamheid te eisen, moet de vordering van de gesubrogeerde verzekeraar-wet tot terugbetaling van de uitkeringen en het rentevertegenwoordigend kapitaal als ontvankelijk worden beschouwd.

2. *Het zgn. « gerechtelijk contract » is een vrij nutteloos en uiterst verwarrend begrip en is als zodanig in het Belgisch procesrecht niet erkend. Voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van een eis komt het er op aan uit te maken welke het voorwerp van het geschil is, dat door de partijen aan de feitenrechter onderworpen werd. Een eis kan virtueel in het voorwerp van het geschil begrepen zijn, zelfs als hij bij vergissing niet in de oorspronkelijke dagvaarding vermeld werd.*

Geldt als grief het belang, dat een partij heeft om deze vergissing te doen herstellen.

Van Vooren t/ Verzekeringsmaatschappij «L'Urbaine».

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het aangevochten vonnis, verleend door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent op 31 oktober 1957;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig werd ingesteld en, evenals het incidenteel beroep, naar de vorm regelmatig is;

1. Overwegende dat uit het vonnis, verleend door de rechtbank van eerste aanleg te Gent op 3 januari 1956, blijkt dat alsdan geenszins geoordeeld werd over de gebeurlijke bestendige werkonbekwaamheid van Van Belle Juliaan, in wiens rechten geïntimeerde, als verzekeraar van arbeidsongevallen, gesubrogeerd is;

dat inderdaad het door Van Belle als burgerlijke partij gevorderd deskundig onderzoek slechts voorlopig afgewezen werd — de redengeving stipt aan dat het gaat om « het huidig aanstellen van een deskundige » en ten aanzien van de « tot heden neergelegde stukken » — en dat aan deze burgerlijke partij akte werd verleend van haar voorbehoud verder vergoeding te eisen in geval van verwickelingen welke aan het ongeval zouden te wijten zijn; dat uit de motivering van dat vonnis dient afgeleid te worden dat het voorbehoud betrekking heeft op om het even welke verwickeling, die alsdan door de rechter niet werd afgehandeld; dat in die beslissing slechts werden afgehandeld tegenover de burgerlijke partij Van Belle, benevens de stoffelijke schade aan voertuig en klederen, de vermogensschade wegens tijdelijke werkonbekwaamheid tot 28 augustus 1955 en de extrapatrimoniale schade wegens « pijn en smart »;

Overwegende dat in het vonnis dd. 3 januari 1956 ook aan geïntimeerde akte verleend werd van haar voorbehoud terugbetaling te vorderen van « alle vergoedingen die zij tengevolge van het ongeval nog zou

moeten betalen»; dat zulks de voorgaande stelling-name bevestigt;

Overwegende dat, wijl het slachtoffer van het ongeval na voormeld vonnis dd. 3 januari 1956 gerechtigd bleef schadeloosstelling te eisen wegens vermogensschade door bestendige werkonbekwaamheid, de in de plaats gestelde arbeidsongevallenverzekeraar, geïntimeerde, ontvankelijk is in zijn vordering tot terugbetaling van de uitkeringen en het rentevertegenwoordigend kapitaal;

2. Overwegende dat de eerste rechter met grond en reden aannam dat het slachtoffer wegens bestendige werkonbekwaamheid vermogensschade onderging ingevolge het ongeval;

dat daarenboven uit het door appellant niet betwist en omstandig gemotiveerd geneeskundig verslag dd. 13 december 1956 blijkt dat ingevolge het ongeval en na de heling meerdere, vrij ernstige letsels overbleven (achterstand van een derde bij het buitenwaarts draaien van rechterarm, 10° achterstand bij buiging van de pols en 12,5° bij strekking, verstijving van 1 cm aan de bovenarmspier en de voorarm, van 1,5 cm aan de hand), welke, gelet op het beroep van het slachtoffer — metsers —, een mindere geschiktheid tot arbeid, een minderwaarde op de arbeidsmarkt, een snellere vermoeienis en meteen een grotere vatbaarheid voor ziekte en ongevallen insluiten; dat deze gevolgen de economische waarde van de werkbekwaamheid van het slachtoffer merkbaar verminderen en dat deze vermindering vatbaar is voor beraming in geld;

3. Overwegende dat geïntimeerde, bij wijze van incidenteel beroep, — vordert — benevens het volledig kapitaal nodig tot verzekering van de wettelijke uitkeringen wegens blijvende werkonbekwaamheid en een som van 10.805 fr., betaald sedert de dagvaarding tot 31 december 1958, — een bedrag van 13.670 fr., vóór de dagvaarding door haar uitgekeerd en niet uitdrukkelijk in eerste aanleg geëist;

Overwegende dat appellant te vergeefs opwerpt dat deze laatste eis niet ontvankelijk is omdat geïntimeerde « door haar gerechtelijk contract gebonden is »;

dat vooreerst het zobeweerd « gerechtelijk contract » — een vrij nutteloos en uiterst verwarrend begrip — als zodanig niet erkend wordt in het Belgisch procesrecht; dat het er op aankomt uit te maken wat het voorwerp is van het geschil, dat door partijen in het onderwerpelijk geval aan de feitenrechter onderworpen werd (A.P.R., tw. Schade en schadeloosstelling, nr 372; R.P.D.B., tw. Contrat judic., nrs 66 en vlgg.);

Overwegende dat de dagvaarding dd. 18 mei 1957, waarvan de redengeving strekt tot verklaring en verantwoording van het dispositief en deswege ermede innig verbonden is, uitwijst dat de huidige geïntimeerde van de voor het ongeval verantwoordelijke, appellant, betaling vraagt van de uitgaven door haar, als verzekeraarster, gedaan ten bate van het slachtoffer tot wettelijke vergoeding van het verkeers- en arbeidsongeval overkomen op 25 april 1955;

dat het bedrag van 13.670 fr. vergoedingen betreft uitgekeerd wegens door dat ongeval veroorzaakte bestendige werkonbekwaamheid, zodat het tot voormelde uitgaven behoort en virtueel begrepen is in het voorwerp van het geschil, zelfs al was het bij vergissing in de oorspronkelijke dagvaarding niet vermeld (A.P.R., tw. Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel, nr 700);

Overwegende dat appellant te vergeefs aanvoert dat geïntimeerde « geen grieven heeft »; dat zij inderdaad er belang bij heeft haar dwaling te doen herstellen en dat zulks als grief volstaat (A.P.R., id. nrs 205 en 206; Gent 30-9-1943 en Verbr. 17-10-1946; R.C.J.B.,

bl. 159 en 166, met studie Henri Simont o.m. op blz. 174);

dat de eerste rechter de veroordeling op post a/ vastgesteld had op een bedrag van 5.718 fr. en dat geïntimeerde de hervorming vordert van deze beschikking door verhoging met een som van 13.670 fr.;

4. Overwegende dat de thans voor het eerst geformuleerde bedragen van 13.670 fr. en 10.805 fr. uitgekeerd werden als vergoeding wegens blijvende werkonbekwaamheid; dat zij derhalve slechts kunnen toegekend worden in de post b/ van het aangevochten vonnis en binnen de perken van de door het slachtoffer ondergane schade wegens bestendige werkonbekwaamheid;

5. Overwegende dat de vermogensschade, ondergaan door het slachtoffer ingevolge de na de heling overgebleven letsels welke hierboven onder 2 omschreven werden, te laag beraamd werd ten aanzien enerzijds van de aard van de letsels en anderzijds van het jaarlijks loon (66.286 fr.) en de leeftijd (geboren op 23 maart 1925) van het slachtoffer;

dat het vereist is aan de hand van deze gegevens die schade te beramen, billijkerwijs bij ontstentenis van meer nauwkeurige en zekere factoren, op 100.000 fr.;

Overwegende dat, alhoewel de graad van werkonbekwaamheid in verband met de wetgeving op de arbeidsongevallen nog vatbaar is voor herziening, voormeld schadebedrag ten aanzien van het gemeenrecht als zeker voorkomt in hoofde van het slachtoffer, vermits niets er op wijst dat, sedert het blijkbaar objectief geneeskundig onderzoek dd. 13 december 1956, de letsels minder erg of minder schadelijk zouden geworden zijn;

dat ten deze dient aangestipt te worden dat appellant erkent dat de heling op 28 augustus 1955 intrad;

Om die redenen :

Het Hof, wijzend op tegenspraak, gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord de heer advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies;

alle andere of strijdige besluiten als niet gegrond verwerpend;

verklaart partijen ontvankelijk in hun hoofdberoep en incidenteel beroep; houdt het eerste voor ongegrond, het tweede voor gedeeltelijk gegrond;

Bevestigt het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen, mits deze wijziging dat de gehoudenheid van Van Vooren Alfons tot het terugbetalen van de uitkeringen wegens bestendige werkonbekwaamheid en van het rentevertegenwoordigend kapitaal reikt tot 100.000 fr. in stede van 65.000 fr. en voorts mits deze aanvulling dat de bedragen van 13.670 fr. en 10.805 fr., welke door geïntimeerde aan het slachtoffer uitgekeerd werden tussen 29 augustus 1955 en 31 december 1958, dienen meegeteld te worden in het geheel van de vergoedingen wegens bestendige werkonbekwaamheid (bedoeld onder b/ van het aangevochten vonnis) welke appellant moet terugbetalen aan geïntimeerde;

Veroordeelt appellant tot de kosten van de aanleg.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 20 november 1958.

Voorzitter : M. De Preter.

Rechters : MM. Ceulemans en Dillen.

O.M. : M. De Smedt.

Advocaten : Mrs. A. Goossens en C. Colaes.

Familierecht. — Bezoekrecht van de grootouders aan hun kleinkinderen, zelfs in geval van onregelmatige afstamming. — Plaats van het bezoekrecht.

Het bezoekrecht van de grootouders aan hun kleinkinderen vloeit voort uit de zedenwet en is gesteund op de banden van het bloed. De ouders mogen zich tegen de uitoefening van dit recht niet verzetten zonder gegronde beweegredenen en op gevaar af van hun ouderlijke macht misbruik te maken.

De onregelmatigheid van de afstamming doet geen afbreuk aan de wederzijdse verplichtingen tussen grootouders en kleinkinderen.

De rechthebbenden mogen hun bezoekrecht uitoefenen in hun woonplaats en zelfs buiten de aanwezigheid van andere personen.

De met het bewakingsrecht belaste ouder behoort van zijn ouderlijk gezag gebruik te maken om zijn kind er toe te brengen de bezoeksverplichting na te komen, zo dit kind niet zou wensen het opgelegde bezoek af te leggen.

Van Sanden en Gysels t/ Tubax.

Aangezien de vordering van aanleggers ertoe strekt een bezoekrecht van twee halve dagen per maand te mogen uitoefenen over hun kleinkind Tubax Jean, geboren op 8 november 1944, zoon van verweerder en van hun vooroverleden dochter Van Sanden Anna ;

Aangezien verweerder zich niet verzet tegen het uitoefenen van een bezoekrecht over zijn zoon door aanlegster ;

Aangezien de beweerde uitlatingen vanwege aanlegster alsmede het wantrouwen en de vrees welke dientengevolge ten haren opzichte bij haar kleinzoon zou zijn ontstaan geenszins bewezen zijn, noch de bewijsvordering ervan wordt aangeboden ;

Aangezien het bezoekrecht der grootouders ten opzichte van hun kleinkinderen voortvloeit uit de zedenwet en gesteund is op de banden van het bloed (zie Algemene Praktische Rechtsverzameling, v° Bezoekrecht n° 47; De Page H., *Traité Élémentaire de Droit Civil Belge*, T. I, n° 783; Kluyskens, *Beginselen van het Burgerlijk Recht*, dl. VII, n° 622, 2°) ;

Aangezien de ouders zich tegen de uitoefening van dit recht niet mogen verzetten zonder gegronde beweegredenen en op gevaar af van hun ouderlijke macht misbruik te maken (zie *Les Nouvelles*, *Droit Civil II*, v° de la *Puissance Paternelle*, n° 51; *Répertoire Pratique du droit Belge* v°, *Puissance Paternelle*, n° 86) ;

Aangezien de onregelmatigheid der afstamming geen afbreuk doet aan de wederzijdse verplichtingen tussen grootouders en kleinkinderen ;

Aangezien derhalve de door verweerder ingeroepen onregelmatige afstamming van zijn kind ten opzichte van aanlegger, geen invloed mag hebben op dezes bezoekrecht, vermits dit recht ten aanzien van de wettige afstammeling van zijn vooroverleden dochter gesteund is op de natuurlijke verwantschap die tussen hen bestaat (zie A.P.R., v°, *Bezoekrecht*, n° 47 en 49) ;

Aangezien thans aangenomen is dat de rechthebbenden hun bezoekrecht mogen uitoefenen in hun woonplaats en zelfs buiten de aanwezigheid van andere personen (zie A.P.R., v°, *Bezoekrecht*, n° 69 ; R.P.D.B., *Puissance Paternelle*, n° 91) ;

Aangezien het de met het bewakingsrecht belaste ouder, in casu verweerder, behoort van zijn ouderlijk gezag gebruik te maken om zijn kind er toe te brengen de bezoeksverplichting na te komen en het bij rechterlijke beslissing toegekend bezoekrecht te laten uitoefenen, bijaldien dit kind zou weigeren of niet wensen het opgelegde bezoek af te leggen (zie A.P.R., *Bezoekrecht*, n° 111) ;

Aangezien het door aanleggers verzochte bezoekrecht billijk voorkomt en de uitoefening ervan kan toegestaan worden in de mate en op de tijdstippen hierna nader aangeduid ;

Om deze redenen :

De Rechtbank, gehoord in openbare zitting van 7 november 1958 het ten dele eensluidend advies van de heer De Smedt, Substituut-Procureur des Konings, gegeven in de Nederlandse taal,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en verdere besluiten verwerpende,

Rechtdoende op tegenspraak,

Verklaart de vordering van aanleggers ontvankelijk en gegrond ;

Staat aan aanleggers tweemaal per maand een bezoekrecht toe over hun kleinzoon Tubax Jean, uit te oefenen de eerste zondag van iedere maand en de derde woensdag van iedere maand, telkens van 12 tot 19 uur, en ten huize van aanleggers ;

Veroordeelt verweerder tot de kosten des geding.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

2e Kamer. — 9 december 1958.

Voorzitter : M. Devreux.

Rechters : M.M. De Buck en Simons.

Referendaris : Mevr. Sevens.

Advocaten : Mrs J. Ronse en Claes.

1. **Inpandgeving van schuldvordering. — Ontvankelijkheid van de eis van de schuldeiser-pandgever tot betaling van de schuldvordering.**

2. **Aanneming van werk tegen een vaste prijs. — Vereisten voor de eisbaarheid van een vermeerdering van de prijs in geval bijkomende werken zijn uitgevoerd.**

1. *Het door de schuldeiser aanhangig gemaakte geding tot betaling van een door hem in pand gegeven schuldvordering is ontvankelijk. De pandgevende schuldenaar behoudt het juridisch bezit van het pand, terwijl de pandhoudende schuldeiser het pand slechts voor rekening van zijn schuldenaar bezit.*

Daar de aangesproken schuldenaar het gevaar loopt tweemaal te moeten betalen, zal hij de betaling in handen van de pandhouder moeten verichten.

2. *Wanneer is overeengekomen, dat een werk tegen een vaste prijs zal worden uitgevoerd, kan geen vermeerdering van de prijs voor bijkomende werken worden gevorderd, indien deze werken niet het voorwerp hebben uitgemaakt van een bijzondere be-*

stelling door de aanbesteder en van een bijzondere prijsopgave door de aannemer.

P.V.B.A. Mainil t/ Minne.

Overwegende dat de vordering er toe strekt hoofdelijk van de beide verweerders betaling te bekomen van een som van 668.852 fr. te vermeerderen met de gerechtelijke interesten en kosten, en, in voorkomend geval, met de kosten van het bewarend beslag, als saldo op de prijs van twee schepen door eiseres voor verweerders gebouwd en hun geleverd; dat eiseres tevens akte vraagt van haar voorbehoud in de loop van het geding haar eis te vermeerderen met een bedrag van 276.000 fr. voor bijkomende werken in geval verweerders zouden beweren schadeloosstelling te vorderen wegens vertraging in de levering der schepen, zulks omdat er overeengekomen werd dat zij zekere bijkomende werken kosteloos zou uitvoeren, indien er geen discussie was nopens de laattijdigheid der levering;

Overwegende dat verweerders vooreerst in verband met de bevoegdheid der rechtbank opwerpen dat zij te Brugge wonen en dat de schulden in principe haalbaar zijn, zodat de Rechtbank van Gent onbevoegd is te hunnen opzichte;

dat zij er aan toevoegen dat zij bereid zijn de bevoegdheid der rechtbank van Gent te aanvaarden, maar op voorwaarde dat deze aanvaarding niet zou gelden als de aanvaarding van zekere algemene voorwaarden, die door eiseres ingeroepen worden;

Overwegende dat verweerders vervolgens de ontvankelijkheid van de eis tegenwerpen om reden dat eiseres haar schuldvordering, spruitend uit de twee kwestieuze scheepsbouwkontrakten, in pand heeft gegeven aan de bank van Brussel te Gent;

dat verweerders hieruit afleiden dat zij alleen nog geldig in handen van de Bank van Brussel kunnen betalen;

dat zij dan ook vragen dat eiseres zou bewijzen dat de bank van haar pand afgezien heeft en dat, bij ontstentenis hieraan, de eis ontvankelijk zou worden verklaard;

Overwegende dat verweerders, wat de betwisting zelf aangaat, beweren dat eiseres ten onrechte in haar berekening van de prijs der schepen 285.512 fr. aanrekent uit hoofde van loonsverhoging, want dat geen prijsverhoging uit dien hoofde overeengekomen werd;

dat het saldo op de prijs der schepen dienvolgens slechts 283.340 fr. bedraagt;

dat zij nochtans deze som niet moet betalen, omdat zij zelf tengevolge der laattijdige aflevering en der onvolledige en minderwaardige uitvoering van het werk een schade hebben geleden die 2.339.081 fr. beloopt, zodat eiseres hun schuldenaarster blijft voor een bedrag van 1.956.461 fr.;

dat zij deze som bij tegeneis vorderen, samen met een schadevergoeding voor wederrechtelijk beslag, door eiseres op het schip «Henriette» gelegd, belopend 5.000 fr. per dag en 1.880 fr. voor overige schade;

Overwegende, wat de bevoegdheid aangaat, dat het blijkt dat verweerders de betaling der verschillende schijven van de prijs hebben uitgevoerd door middel van checks, welke te Gent hetzij door eiseres hetzij door de Bank van Brussel werden geïnd; dat de betalingen dus steeds te Gent geschieden;

dat de gedraging van verweerders dienvolgens aantoonde dat de schuld te Gent betaalbaar is en te Gent betaald werd;

dat de Rechtbank van Gent bevoegd is *ratione loci*;

Overwegende, wat de ontvankelijkheid van de eis aangaat, dat, alhoewel de eis voor doel heeft een schuldvordering te innen, die zij aan de Bank van Brussel in pand heeft gegeven, zij gerechtigd is deze eis in te stellen, want dat zij de verplichting heeft de in pand gegeven schuldvordering in haar bestaan en omvang te vrijwaren;

dat zij bovendien een volmacht voorlegt, haar door de Bank van Brussel gegeven, door dewelke zij van deze laatste opdracht krijgt de veroordeling tot betaling te vorderen;

dat zij verklaart dat zij geen betaling vraagt in haar eigen handen, maar wel in handen van de Bank van Brussel;

Overwegende dat de pandgevende schuldenaar het juridisch bezit van het pand bewaart en dat de pandhoudende schuldeiser het pand slechts bezit voor rekening van zijn schuldenaar (Zie Verbr. 10-10-1929 - Pas. 1929. I. blz. 322);

Overwegende ter zake dat eiseres haar schuldvordering tegenover verweerders in pand heeft gegeven aan de Bank van Brussel tot zekerheid van haar schuld tegenover deze laatste;

dat zij dus ongetwijfeld aan de Bank van Brussel het bezit der schuldvordering heeft overgemaakt, met recht de interesten, dividenden en kapitalen dezer schuldvordering te innen (Wet op het handelspand);

Overwegende dat deze overdracht van het bezit echter geen overdracht van eigendom uitmaakt;

dat eiseres de uitsluitende eigenares van de schuldvordering is gebleven;

dat zij dienvolgens gerechtigd is het innen der schuldvordering te benaarstigen en dat haar eis ontvankelijk is;

Overwegende nochtans dat, zoals verweerders het voorhouden, zij verplicht zijn de betaling te verrichten in handen van de pandhoudster, op gevaar af tweemaal te moeten betalen;

dat deze opwerping de grond zelf der vordering raakt;

dat, van zodra eiseres in haar besluiten verklaart dat haar eis in betaling op die wijze moet worden verstaan dat zij vraagt dat de betaling zou geschieden in handen van de Bank van Brussel en er haar hiervan akte gegeven wordt en er geen reden bestaat om de argumentatie van verweerders verder te weerhouden;

Overwegende, wat de betwistingen aangaat, nopens de grond der zaak, dat het onderzoek der voorhanden zijnde bescheiden in het licht stelt hetgeen volgt:

1) Wat de aangerekende prijsverhoging voor loonsverhoging ten belope van 285.512 fr. betreft, dat, alhoewel de door eiseres ingeroepen algemene voorwaarden niet aan de litigieuze overeenkomsten zijn gehecht noch er in voorkomen noch er in aangehaald zijn, verweerders moeten geacht worden deze voorwaarden en bepaaldelijk de voorwaarde van prijsverhoging bij loonsverhoging te hebben aanvaard, daar zij niet hebben gereageerd op eiseres' schrijven dd. 19-2-1957, waarin deze prijsverhoging werd medege-deeld;

Overwegende weliswaar dat het stilzwijgen, door één der partijen bewaard bij het ontvangen van een mededeling vanwege de andere partij, niet noodzakelijk betekent dat deze partij haar goedkeuring verleent tot de inhoud van deze mededeling (Zie Hrb. Kortrijk, 25-11-1933 - Jur. Comm. Flandres, 1933, blz. 241);

Overwegende nochtans dat verweerders ter zake op duidelijke wijze zijn gewezen geworden op een bijzondere omstandigheid en op een voorwaarde der over-

eenkost, waaruit belangrijke gevolgen voor hen voortvloeien;

dat, indien verweerders hiertegen niet hebben gereageerd men moet veronderstellen dat zij de ingeroepen voorwaarde kenden en wisten dat zij, al was het dan ook slechts mondeling of impliciet, van de overeenkomst deel uitmaakte;

dat zij trouwens verklaren dat zij niet gereageerd hebben omdat zij te goeder trouw dachten dat de ingeroepen voorwaarde in het contract begrepen was;

dat daarom de latere bewering van verweerders, als zou deze voorwaarde niet overeengekomen zijn omdat zij in de contracten niet geschreven staat, niet opweegt tegen hun aanvankelijk gemis aan protest bij het stellen door eiseres van een eis, op deze voorwaarde gesteund;

2) Wat de vertraging in de aflevering aangaat;

Overwegende dat verweerders bij het verstrijken van de termijn van aflevering een formele aanmaning tot eiseres hebben gericht in betrekking met elk der twee schepen en wel onderscheidelijk op 31-8-1957 voor het schip « Isabelle » en op 21-10-1957 voor het schip « Henriette »;

dat verweerders er tevens eiseres van verwittigd hebben dat zij schadevergoeding zouden vorderen;

dat verweerders op 21-10-1957, terzelfdertijd als hun aanmaning in verband met het niet leveren van het schip « Henriette », hun aanmaning in verband met schip « Isabelle » hebben herhaald;

dat dienvolgens het uitdrukken van hun tevredenheid over de vooruitgang der werken in hun brief van dezelfde datum geenszins betekent dat zij van de gevolgen van hun aanmaning en van hun vraag tot schadeloosstelling hebben afgezien;

dat verweerders bovendien naderhand hun reclamatie over de laattijdige aflevering hebben herhaald en wel op 4 januari en op 24 juni 1958;

Overwegende dat de contracten een stipte leveringsdatum voorzien;

dat de bijvoegsels, betrekking hebbend op de verbreding der aanvankelijke maten van de schepen, geen wijziging aan deze datum vermelden doch uitdrukkelijk bedingen dat zij met het aanvankelijk contract één en dezelfde overeenkomst uitmaken;

dat de bijkomende werken van electriciteit door verweerders werden besteld onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de levertijd niet zou worden overschreden;

Overwegende bovendien dat eiseres op de verschillende aanmaningen van verweerders niet heeft gereageerd;

dat, indien zij het hieromtrent niet eens was en in de mening verkeerde dat er nopens de laattijdigheid een bijzondere regeling was getroffen geworden, zij tegen de inhoud dezer verschillende aanmaningen kon protesteren;

dat haar volkomen stilzwijgen hier als aanvaarding van de inhoud der aanmaningsbrieven moet gelden, voor dezelfde reden als hierboven uiteengezet in verband met verweerders' stilzwijgende aanvaarding der voorwaarde van prijsverhouding voor loonsverhoging;

Overwegende dat hieruit voortvloeit dat eiseres gans ten onrechte voorhoudt dat verweerders van hun recht op schadevergoeding hebben afgezien en dat zij daarom kosteloos een hele reeks bijkomende werken heeft uitgevoerd;

dat, zoals blijkt uit hetgeen voorafgaat, deze bewering op geen enkel gegeven berust;

Overwegende dat wanneer er voor een werk een forfaitaire prijs wordt overeengekomen, er slechts een

prijs voor bijkomende werken zal verschuldigd zijn, indien deze werken het voorwerp van een bijzondere bestelling door de meester van het werk en van een bijzondere prijsopgave door de aannemer hebben uitgemaakt;

Overwegende dat er ter zake slechts twee bijkomende werken werden besteld; de uitvoering der schepen in een grotere breedte dan aanvankelijk voorzien, en het uitvoeren der electriciteitsgeleidingen;

dat er omtrent deze bijkomende werken geen betwisting bestaat;

Overwegende dat eiseres geen andere bijkomende werken vermeldt in haar verschillende afrekeningen;

dat haar subsidiaire eis tot betaling van bijkomende werken dienvolgens ongegrond is;

Overwegende dat indien eiseres niet gerechtigd is aanspraak te maken op een prijs voor zagezegd bijkomende werken, verweerders van hun kant evenmin gerechtigd zijn een prijsvermindering te vragen voor zagezegd niet of slecht uitgevoerde werken;

dat zij de schepen zonder protest in ontvangst hebben genomen en dat zulks aanvaarding beduidt;

dat zij ook de afrekening van eiseres hebben aanvaard, ter uitzondering der betwiste prijsverhoging voor loonsverhoging en van hun recht op schadevergoeding voor laattijdigheid;

dat zij dienvolgens de volle contractprijs moeten betalen;

3) Wat de laattijdige aflevering aangaat, dat deze bewezen voorkomt aan de hand der voorgelegde bescheiden;

Overwegende, wat het bedrag der gevorderde schadevergoeding aangaat, dat verweerders benevens twee schadeposten, die zij verrechtvaardigen (het loon aan de schipper uitbetaald en de kosten van stockeren van de motors), een schadevergoeding vragen voor winstderving, gelijk aan de vracht, die zij met de schepen hadden kunnen verwezenlijken indien deze schepen te hunner beschikking waren geweest gedurende de 543 dagen dat zij over tijd geleverd werden;

Overwegende dat de berekening van deze schadevraag louter theoretisch blijkt;

Overwegende inderdaad dat verweerders enerzijds veronderstellen dat hun schepen zouden bevracht geworden zijn gedurende de hele tijdspanne van — 543 dagen en dat zij anderzijds geen rekenschap houden met het feit dat de vracht geen zuivere winst vertegenwoordigt, doch moet verminderd worden met algemene onkosten, uitbatingskosten, amortisatie, enz.

Overwegende dat het uiterst moeilijk blijkt de winstderving, door verweerders geleden, vast te stellen op grond van wel bepaalde gegevens;

dat het daarom rechtmatig voorkomt de schade, die door verweerders geleden werd, zowel door nutteloze uitgaven als door geleden verlies, ex aequo et bono vast te stellen op grond der dagelijkse chomage-vergoeding die in België te huidige dagen toegekend wordt voor een ijzeren binnenschip met motor, en die 1,25 fr. à 1,80 fr. per ton bedraagt;

(Vgl. Arr. Brussel, 12-12-1955 Jur. Port d'Anvers 1955 - blz. 297);

dat het ter zake billijk voorkomt het kleinste quotiënt (1,25 fr. per ton) toe te passen, om reden dat de onbeschikbaarheid van de schepen zich uitstrekt over een lange duur en zich voorgedaan heeft voor dat de schepen in gebruik waren en voor dat zij ooit waren bevracht geworden;

Overwegende dat het blijkt uit verweerders' stuk C/I dat de tonnemaat van ieder schip 678 bedraagt;

Overwegende dat de dagelijkse chomagevergoeding

dienvolgens 1,25 fr. x 678 of 847,50 fr. beloopt en de vergoeding voor 543 dagen 460.192,50 fr. :

Overwegende dat deze vergoeding een forfait zijnde, alle schaden van verweerders begrijpt;

dat hun tegeneis ten belope van gezegd bedrag gegrond is en met de hoofdeis zal gecompenseerd worden;

Overwegende dat er aan verweerders geen schadevergoeding toekomt op grond van het roekeloos karakter van het door eiseres gelegd bewarend beslag, want dat het thans bewezen is dat gezegd beslag dit roekeloos karakter niet bezit;

Overwegende anderzijds dat de rechtbank niet bevoegd is om te oordelen over de kosten van het bewarend beslag (Rép. prat. Saisie conservatoire nr 103);

Om die redenen :

De Rechtbank,

Alle meerdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende;

Verklaart zich bevoegd *ratione loci*.

Verklaart de vordering ontvankelijk.

Ten gronde wijzende, geeft akte aan eiseres dat de door haar gevorderde betaling dient te geschieden in handen van de Bank van Brussel, en verklaart de vordering gegrond ten belope van zeshonderd acht en zestig duizend achthonderd twee en vijftig frank.

Ontvangt de tegeneis, en verklaart hem gegrond ten belope van vierhonderd zestig duizend honderd twee en negentig frank 50 ct.

Dienvolgens, na beide bedragen te hebben gecompenseerd, veroordeelt verweerders solidair om te betalen in handen van de Bank van Brussel, pandhouder van eiseres' schuldvordering, de som van twee honderd en acht duizend zeshonderd negen en vijftig frank 50 ct., vermeerderd met de gerechtelijke interessen.

Verwijst verweerders in de helft der kosten van het geding.

Laat de overige helft der kosten ten laste van eiseres.

NOOT : Vergelijk het tussen zelfde partijen gewezen bevelschrift van de voorzitter der Rechtbank van Koophandel te Gent dd. 22 september 1958, R.W. 1959/1960, 145.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof van Beroep te Gent

Het was op de hem eigen kernachtige en beeldrijke wijze dat de nieuwe voorzitter van de Vlaamse Conferentie, Meester Antoine Dhooge, de jonge stagisten verwelkomde op de eerste activiteit van het gerechtelijk jaar 1959-60, nl. op de stagistenreceptie. Na deze sympathieke inleiding volgden natuurlijk de traditionele vaderlijke raadgevingen van de stafhouder Léonce Lagae. Toch blijft op een dergelijke bijeenkomst de nadere kennismaking tussen jonge en oudere confraters het interessantste gedeelte; veel nieuwe gezichten waren er misschien niet vermits slechts weinige doctors in de rechten te Gent de eed aflegden, doch het werd ook een hernieuwd contact met diegenen die pas hun dienstplicht hadden vervuld en opnieuw de Vlaamse Conferentie kwamen vervoegen.

Nog steeds in het kader van de « voorbereidende

werkzaamheden » — vermits de officiële openingsvergadering slechts voorzien is voor 14 november — had de Vlaamse Conferentie de eer op haar tribune Professor Nerson (Lyon) te mogen begroeten. Deze jonge doch veelbelovende Franse hoogleraar had immers aanvaard om op 9 oktober jl. een voordracht te geven over *Le silence*.

De spreker wist het uitgelezen publiek te bekoren door een voortreffelijke en uitermate boeiende uiteenzetting over de problemen die ook het stilzwijgen voor een jurist kunnen doen ontstaan. Professor Nerson schijnt trouwens een voorkeur te hebben voor een originele behandeling van de rechtsproblematiek; voor de Belgische afdeling van de *Association Capitante* had hij het enkele dagen later over *L'intimité en droit civil*.

Dat de stilte niet alleen in de muziek, in de literatuur, in de gevoelswereld of zelfs bij de bewondering van kunstwerken (*Les voix du silence*) een rol kan spelen, werd ons dan ook onmiddellijk duidelijk gemaakt. Het stilzwijgen kan immers in sommige gevallen geïnterpreteerd worden als een wilsuiging van één der partijen; waar de wetgever zelf in zekere gevallen aan het bewaard stilzwijgen een juridische waarde heeft toegekend, heeft de rechtspraak vooral herhaaldelijk bevestigd dat het stilzwijgen niet steeds als een ontkenning of als een onverschillige houding mocht worden uitgelegd. Zeer dikwijls kon de rechter over de feiten uit de omstandigheden afleiden dat het door één der partijen bewaard stilzwijgen veeleer als een instemming een aanvaarding of een goedkeuring moest beschouwd worden.

Spreker wist ook de aandacht te vestigen op een ander aspect van het vraagstuk : mag men in sommige omstandigheden het stilzwijgen bewaren ? Bestaat er soms niet een plicht tot spreken ? Deze laatste vraag moet zeer dikwijls, zowel in het strafrecht als in het zuiver privaatrecht, bevestigend beantwoord worden. Het kan immers gebeuren dat de partij die het stilzwijgen bewaard heeft, hierdoor een fout heeft begaan, waarvoor zij aansprakelijk kan worden gesteld. Om dit alles te illustreren haalde Professor Nerson enkele typische gevallen aan uit de Franse rechtspraak.

Wellicht valt het te betreuren dat de voordrachtgever niet meer over de nodige tijd beschikte om nog andere aspecten van dit onderwerp te behandelen, zoals bv. het stilzwijgen in het bewijsrecht (Vgl. o.m. de Duitse *Wahrheitspflicht*).

Het werd alleszins een zeer leerzame uiteenzetting, die daarenboven op een klare en welsprekende wijze werd voorgebracht, zodat het een waar genot was voor het publiek die aan de Franse geleerde een welverdiende ovatie bracht.

* * *

Dit alles is slechts een begin; iedereen weet dat de Voorzitter nog met talrijke plannen rondloopt, hetgeen het beste laat verhoppen voor de Vlaamse Conferentie.
M. S.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Op 17 oktober j.l. had op bijzonder luisterrijke wijze de plechtige openingszitting plaats van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen.

Voorzitter Mr. Georges Franck verwelkomde op

geestrijke wijze de talrijke personaliteiten, die met hun aanwezigheid de zitting vereerden, op rake wijze elk van hen typerend.

We bemerkten de aanwezigheid van Mr Biltris, Voorzitter van het Verbond van Belgische Advocaten, Mr A. Lilar, Ondervoorzitter van de Ministerraad, Staatsminister K. Huysmans, Gebiedsbevelhebber Bouhon, Gouverneur De Clercq, de Heer Halleman, raadsheer in het Hof van Verbreking, en meerdere magistraten in het Hof van Beroep, de Raad van State en de andere rechtsmachten.

Voorzitter Van Hal had er, zoals trouwens elk jaar, aan gehouden als trouw gastheer zijn plaats in te nemen aan de zijde van de Voorzitter.

Waren er eveneens aanwezig: de Heer Procureur des Konings, de Heer Stafhouder van de Balie van Brussel, Meester De Brauw, deken van de Orde der Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden, en vertegenwoordigers van de balies van Parijs, Luxemburg en van de zusterconferenties.

De openingsrede van Mr J. Dyck, waarvan de inhoud tevens in dit blad gepubliceerd is, was schitterend!

Na het antwoord van de Heer Stafhouder, werd deze prachtige zitting geheven.

Mevrouw en Mr G. Franck boden een receptie aan in het mooie kader van hun woning.

's Avonds werd in het Hotel Century een banket gegeven, waarbij het hoofd niet op de tafel werd gezet, maar dat gevolgd werd door een revue, opgevoerd door de ploeg die dit belangrijk gedeelte van de openingsplechtigheden reeds jaren voor haar rekening neemt.

Arnold van Gelder.

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig Tijdschrift voor België, jrg. 1959 - n° 6:

G. Van Den Berghe, Schets ener Geschiedenis van de Gerechtelijke welsprekendheid. — R. Van Lennep, Bijdrage in verband met enkele detailpunten, tot de studie van de hervorming van de rechtspleging.

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1959 - n° 8-9:

W. Delva, Een en ander over de gronden tot vernietiging en intrekking van de ontvoogding.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1959 - n° 35:

H. A. Wassenbergh, Internationalisatie van luchtverbindingen. — G. E. Langemeijer, Een voetganger is geen verkeer! — C. Kager, Publiekrechtelijke beslissing of civielrechtelijke vaststellingsovereenkomst. — J. J. M. Van Der Ven, Internationaal congres voor Rechts- en Sociale Filosofie.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis, jrg. 1959 - n° 4:

W. L. G. Lemaire, De onderbeheerstellingen en de nationalisaties van de Nederlandse bedrijven in Indonesië. — J. Van Der Hoeven, Koninkrijks recht en Nederlands constitutioneel recht.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1959 - n° 4601:

D. Schut, De vergoeding van wederbeleggingskosten bij onteigening (II, slot).

Journal de Tribunaux, jrg. 1959 - nr 4249:

E. Van Pé, Le bâtonnier Maurice Sand. — Jean-Pierre Genon, La propriété spéléologique.

Revue d'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1959 - n° 10:

Impôts. — Bibliographie. — Police communale.

Revue pratique du Notariat Belge, jrg. 1959 - n° 2439:

Loi du 22 juin 1959 relative aux droits de la femme mariée séparée de biens. — Revue de la Jurisprudence belge. — Revue de la Jurisprudence étrangère. — Bibliographie. — Chambre de discipline des notaires du Royaume pour 1959-1960. — Renseignements divers. — Notariat.

Recueil Dalloz, jrg. 1959 - n° 33:

R. Savatier, Usage et avenir de la publicité foncière réformé par les décrets des 4 janvier et 14 octobre 1955.

Northwestern University Law Review, jrg. 1959 - n° 2:

R. W. Millar, The Shade of Sir Edward Coke reports the baseball game played between the Law School Faculty of Northwestern University and the Law Review Editorial Board on Tuesday the 9th day of May 1939. — Carl H. Fulda, Rail-Motor Competition: Motor-Carrier Operations by Railroads.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"